

Společnost DUHA

Eldorádo

30 let

putování ke

svobodnému

životu

PaedDr. Eva Brožová
Mgr. Margita Losová

DUHA

DUHA

Jakub Zachata

***„A hlavně,
že my víme,
že Eldorádo je
někde blízko v našich
srdcích a nosíme jej
v sobě, to je naše
přirozená svoboda,
mír a porozumění.“***

Jakub Zachata

JSME 30 LET NOSITELÉ ZMĚNY!

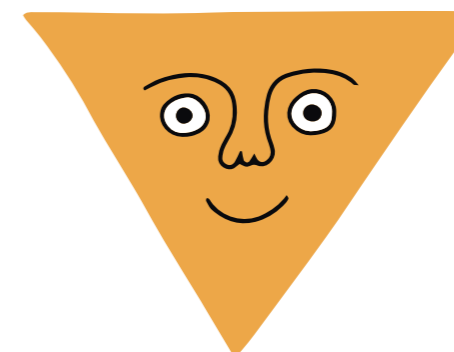
— Eva Brožová

Moje první setkání s DUHOU bylo, když jsem viděla obrovský billboard na několika místech Prahy. Z plakátu na mě hleděla žena, která se usmívala a byla mi velmi sympatická. Její pohled vyzařoval odhodlání, radost z nabyté svobody, dobrou náladu a vůbec byl velmi odvážný. V té době fotografie lidí s mentálním znevýhodněním nebyly tak často k vidění. Prezentovat je jako ikonu radosti nebylo běžné. Kdo měl trochu zkušeností, znal někoho ze svého okolí, o kterého se staraly rodiny nebo spíše samotné ženy. Ostatní nebyli běžně k vidění. Většina z nás prošla kolem takového člověka bez velkého zájmu anebo ze zvědavosti pokukovala a očekávala nějaké výstřední chování.

Byla jsem tou ženou fascinována, jako by mě přitahovala a říkala: „Pojď to zkusit mě poznat. Poznej, jak žiju, co všechno znám, co umím, kdy je mi veselo, kdy smutno, jaké mám radosti a starosti. Jsem tady a žiju!!! Chci tady žít mezi ostatními lidmi!!!“

Celá naše společnost v té době rozkvetla. Lidé byli tolerantnější, ochotní se podílet na změně, zapojit se do různých charitativních programů, vše bylo nové a růžové. DUHA tak otevřela možnosti lidem, kteří chtěli, aby jejich děti nebo příbuzní, známí, dostali šanci na jiný život.

Postupně jsme ochutnávali život, myslím všichni. Naši klienti a s nimi i pracovníci a celá porevoluční společnost. Vše bylo dovoleno. Učíme se samostatnosti, učíme se žít ve svobodě, učíme se nastavovat si hranice.

Pokud chceš duhu, musíš se smířit s deštěm.
— John Green

30 let v DUZE. Jaký to je život?

Někdy je to slunce, někdy déšť. Překonávání překážek patří ke každodennímu životu. Je mnoho věcí, které se klienti DUHY musí naučit. Naučit tak, aby mohli být co nejvíce soběstační. Hledáme tu hranici, kdy potřebují podpořit nebo pomoci, kdy to nechat na nich nebo kdy přebrat kompetence za ně.

Podpora dospělých lidí s mentálním znevýhodněním je každodenní, opakující se práce. Nikdy dopředu nevíme, jak to dopadne. Pracujeme se svými předpoklady a zkusíme, zda to vyjde nebo ne. Každé ráno, každý večer stejný rituál. Zkusíme to znovu a znovu. Výsledky našeho působení a každodenní práce často chodí ve skocích. To je ta chvíle, kterou asistenti zažívají a která je motivuje v jejich práci. Ovšem mít reálná očekávání se musíme učit. Není to vždy tak optimistické. Také některé působení vyjde až za roky. Toho úspěchu se už většinou daný asistent nedočká. Práce s dospělými lidmi s mentálním znevýhodněním je náročná na přijetí současné situace jako radosti a úspěchu teď a tady. Ne všichni to umíme.

Přesto všechno je nyní život klientů DUHY opředen stejnými starostmi, jako máme všichni. Za 30 let prošli svou kariérou pracovní, ti, kteří byli zaměstnání, jsou už v důchodu, někteří stále ještě pracují, třeba na menší úvazek, ti novější klienti začínají. Někteří zažili partnerské vztahy, které se rozpadly, někteří jsou leta ve stejném partnerství, dokonce manželství, někdo žádný partnerský vztah neměl, někdo ani nechtěl. Naučili se starat o svou domácnost, někdo zcela samostatně, někdo s velkou podporou, naučili se nakupovat, vařit, prát, uklízet. Většina z nich má vztahy se svými vrstevníky, někteří je nevyhledávají a pěstují spíše vztahy s lidmi mimo DUHU. Vybírají si své koníčky, se kterými jim pomáhají asistenti. Někteří na to asistenty nepotřebují, jiní ano a třeba ve velké míře. A to je DUHA! S pomocí našich asistentů žijí klienti DUHY normální, obyčejný, ale i neobyčejný život. Každý životní příběh je originální, každá podpora je jiná, každý klient to má jinak. 30 let se učíme vzájemnému porozumění, naslouchání, respektování a reflektování vlastní práce.

Byli jsme první, kdo změnu soužití prosazovali!

Ano. DUHA byla první. Dík patří rodičům, kteří se nechtěli smířit s tím, že jejich děti budou celý svůj život v ústavní péči. Že budou žít na pokoji s několika dalšími lidmi s mentálním znevýhodněním, ve velké budově, kde budou pravidla pro všechny stejná, nebudou mít své soukromí, nebude čas ani prostor na individuální potřeby, nebudou se moci o sebe starat, byť většina z nich by to dokázala. Tak vzniká DUHA. Říká, že dospělí lidé s mentálním znevýhodněním mají stejná práva, mohou změnit svůj život a zažívat vše, co ke svobodnému životu patří. Potřebují pouze podporu v činnostech, které sami nezvládnou.

Filozofie DUHY mně přišla samozřejmá, jasná a neviděla jsem nikde problém. Přece je to samozřejmé a pochopitelné :-). Kdo z nás by chtěl žít za zdmi ústavů místo běžného bytu, v běžné zástavbě. Začala jsem ve Společnosti DUHA – integrace osob s mentálním postižením prosazovat skutečnou integraci se vším všudy. Ne pouhé žítí v bytech, ale jinak bez změny životem stejným jako v ústavech. Začínáme individuálně zkoumat, co všechno naši klienti zvládají sami, kde potřebují podporu, vyhlášíme „Rok samostatnosti“. Samostatnost je našim krédem, setkáváme se s podporou, ale i nedůvěrou některých rodin. Rodiny, které si představovaly nepřetržitou péči, odcházejí z DUHY, jiné, které přejí svobodu a samostatnost svým dospělým dětem, zase přicházejí. Začíná nekončící proces vzájemného sebezpoznávání a učení. Tento proces trvá dodnes. Pořád se máme vzájemně co učit.

Každý jsme jiný, přesto spolu můžeme spokojeně žít!

Doufáme, že v dnešním světě jsou již základní práva dospělých lidí s mentálním znevýhodněním společností přijata. DUHA byla u zrodu myšlenky odchodu lidí z ústavní péče do běžného života, disponuje metodikou pro přechod lidí do jiných služeb. Zaměřuje se na proces přechodu, adaptace a práce s mapováním potřeb člověka ve všech oblastech života.

Tak jako DUHA spojuje v jeden krásný obraz několik různých barev, tak i my, různí lidé, žijeme vedle sebe, vzájemně se obohacujeme a svou jinakostí na sebe působíme.

TAK NA DALŠÍCH 30!!!

— MUDr. Jiří Ježek

Lidská duše i lidská mysl jsou složité věci. Jejich šíře a pestrost nám nejspíš zůstává z velké části uzavřena (slavný C. G. Jung se domníval, že našemu vědomí je skryto celých 95 % toho, co naši mysl tvoří). Z toho, co nám zbývá (co vnímáme „na povrchu“), si tak většinou utváříme – zjevně dosti zkrslý – názor na druhé i na celý svět.

Přesto ale v některých životních chvílích, obdobích a situacích vnímáme jinak. Umíme se ponořit hlouběji a zažít (např. při soucitu či velké radosti) onu hloubku, která je „za tím vším“. Vnímáme druhé lidi v jejich radostech či trápeních a vnímáme v těch chvílích také sebe. Najednou „to vše“ vnímáme „jinak“.

Když se pak vrátíme do „normálního života“, ty hluboké věci, které jsme chvíli prožívali nebo se jich dotýkali, se zase stanou „nenormálními“ – život nás zase strhne do proudu běžných věcí, v nichž to „jiné“ pokud možno popojíme, prostě proto abychom dokázali „normálně“ fungovat.

Jsou ale lidé, profese i osobní osudy, kde ono „jiné“ je normální (a to, co je běžně „normální“, je pak vlastně v mnoha ohledech to „jiné“). Nic na tom není, je to jen jeden z mnoha modů toho pestrého života, jehož šíře je tak nepředstavitelně pestrá a nekonečná.

V našem světě se oblasti „jiného“, v nichž se pak tito lidé pohybují, nacházejí tam, kde zároveň vnímáme hranice – jakoby na okraji, v menšinových oblastech, někdy už i za pásmem viditelného. A přesto právě tyto okraje a hranice jsou (a vždy byly a budou) tím, co definuje „střed“ – ony jsou to, čeho střed může být středem, bez nich by žádný střed, žádná norma, žádné „běžné“ nebylo, nemohlo by existovat... střed neustavuje hranice, hranice ustavují střed!

Patřit v tom, co dělám, k těm „jiným“, k tomu „menšinovému“, k tomu „na okraji“, to vyžaduje nejméně dvě věci:

- Za první odvalu (být pro mnohé kolem také „jiným“, možná trochu „divným“), protože někde „jinde“ nelze být jinak než autenticky, sám za sebe, opravdově. Je to tedy odvaha být také tak trochu „jiným“.

- A za druhé to vyžaduje opravdovou lásku. Lásku k tomu „jinému“ – u druhých i v sobě –, protože v tomto modu žití člověk často narazí na své vlastní hranice a na věci, které přes všechnu snahu zůstávají dál nepochopitelné.

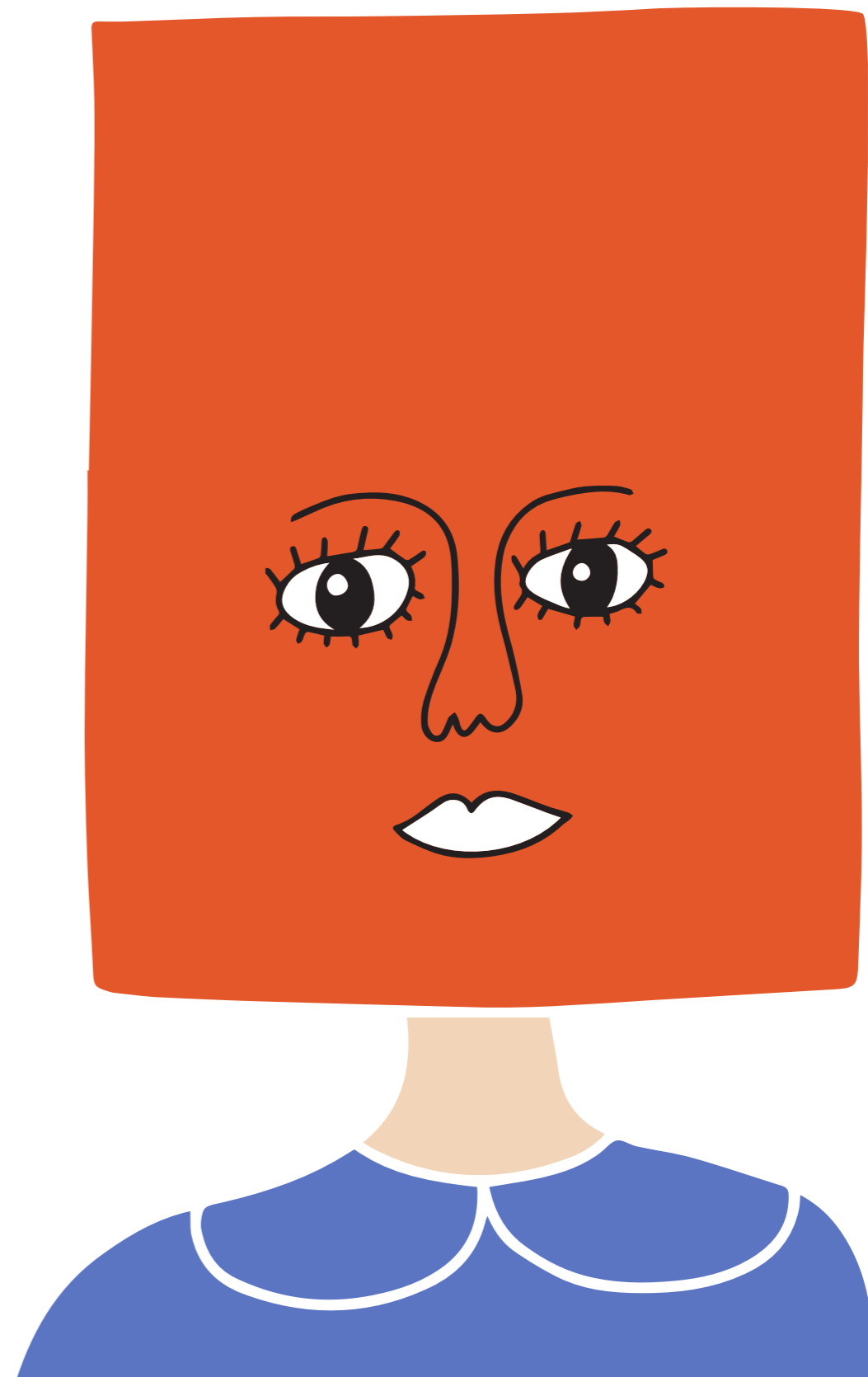
Tuto odvalu a lásku nabízí DUHA svým klientům i lidem kolem sebe už 30 let. Je to každodenní vytrvalost a utvrzování se v tom, že právě takto je dobré setrvat a působit. Není to vždy snadné, ale je to naplňující a smysluplné. A dobré...

Za to patří DUZE a všem lidem v ní a kolem ní velký dík a respekt. A velké povzbuzení na další cestu!

Ať Vás „střed“ vždy vnímá jako ty, které potřebuje a kteří konají i pro něj!

S úctou a přátelstvím

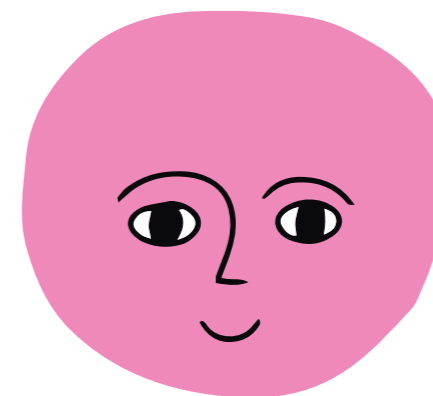
Jiří Ježek, předseda správní rady Společnosti DUHA, z.ú.

HISTORIE DUHY ...jak šlo 30 let

— Eva Brožová

V publikaci Eldorádo, která byla vydána k 25. výročí Společnosti DUHA, jsme vás co nejpřesněji seznámili s nejdůležitějšími kroky, které tvořily milníky na cestě DUHY. U každého z nich jsme si kladli otázku, zda jsme nevynechali něco důležitého. Z našeho pohledu (těch, kteří u toho byli od začátku) je totiž každý krok ve vývoji DUHY nezastupitelný. Učili jsme se celou dobu a budeme se určitě, nebo spíše naši nástupci, učit dále. Vždycky s myšlenkou na klienty.

Ale zpět k historii, budeme rádi, když se k širěji podané historii vrátíte v naší publikaci Eldorádo – 25 let putování za vysněnými cíli. Najdete ji na www.spolecnostduha.cz ke stažení. V publikaci, kterou právě držíte v ruce, se v části Historie DUHY soustředíme na posledních pět let, které nás dovedly až k výročí 30 let DUHY.

1992

A jsme tady, důležitý rok založení občanského sdružení Společnost DUHA – integrace osob s mentálním postižením z iniciativy rodičů dospělých lidí s mentálním postižením; důležitá je finanční podpora židovsko-americké nadace AJ JDC, která umožní vznik prvního chráněného bydlení, prvního v Praze!!! Bolevecká je místem, kde zajišťujeme veškerou pomoc pro dospělé lidi s postižením (Domov, Centrum denních služeb a Středisko přechodné péče).

1994

Poskytujeme veškeré služby, které je v tu chvíli možné, máme mnoho programů pro 100 klientů.

1998

Vedení i správní rada se obměňuje, vedoucí chráněného bydlení se stává Eva Brožová.

1999

Měníme koncepci služby chráněného bydlení, v rámci „Roku samostatnosti“ definujeme pravidla v oblasti sexuality, partnerství, podporujeme 3 partnerské dvojice, vztahy a zavádíme Standardy kvality, rozvíjíme individuální plánování, osobní asistenci a klientské dny; máme 45 klientů v 11 chráněných bytech; snaha o samostatné rozhodování klientů: nepečujeme – podporujeme.

2001

Spolu s osamostatňováním klientů chráněného bydlení přichází potřeba uplatnění na otevřeném trhu práce, v tom pomáhá nový program Podporované zaměstnávání; podporuje klienty k maximální samostatnosti, pracují všichni, kteří mohou a chtějí. Program je v DUZE až do roku 2011.

2002

Máme 80 klientů, chráněné bydlení má 13 bytů, definujeme jednotlivé formy chráněného bydlení, společné pro všechny je, že jsou poskytovány v rámci domácnosti (skupinové, individuální, podporované); chráněné bydlení není separováno od obce – je v běžné zástavbě.

2006

Transformujeme DOMOV, 10 klientů přechází do chráněného bydlení, do 4 nových bytů – klienti dělají velké pokroky; vznikají Kurzy chráněného bydlení – předáváme svoje zkušenosti z transformace.

2004

Vzniká dokumentární film Odyssea na příbězích 3 klientů ukazuje život lidí s mentálním postižením (2006 film získává cenu Zlatý Albert).

2003

Upozorňujeme na problematiku lidí s mentálním postižením, vzniká putovní výstavní projekt Odyssea, který měl premiéru v jednacím sále Senátu ČR; DUHA je zastávce transformace sociálních služeb – chráněné bydlení – transformace ústavů sociální péče na služby komunitního typu. Eva Brožová se podílí na transformačních projektech v různých krajích České republiky.

2008

Analyzujeme denní programy, mapujeme potřeby klientů, což vede k rozhodnutí transformovat objekt v Bolevecké.

2009

Pilotním projektem transformace je vznik „Galerie Duhovka“ (služby poskytujeme v menších prostorách pro 15 klientů).

2010

Pokračuje transformace objektu v Bolevecké, vzniká centrum denních služeb „NOVÁ DUHA“ Černý Most.

2011

Rozrůstáme se, chráněné bydlení má už 16 bytů a v nich 34 klientů; končí Podporované zaměstnávání; rozjíždíme sociální podnikání, vzniká „Duhová prádelna“.

Jako jediní poskytujeme službu chráněného bydlení u klientky v terminálním stadiu. Službu poskytujeme až do roku 2015.

2012

Vzniká nová služba Podpora samostatného bydlení – terénní služba; služba chráněného bydlení se připravuje na stárnutí klientů; o našich klientech hovoříme nově jako o lidech s mentálním znevýhodněním, přestáváme používat slovo postižení.

2013

Jsme aktivní, vzniká fundraisingový projekt „Novoročenky, které pomáhají“, akreditujeme 4 vzdělávací kurzy, setkáváme se nově se zaměstnanci v rámci „Dobré praxe“ – učíme se od sebe navzájem, sdílíme příběhy spolupráce asistentů a klientů.

2014

Velký krok ke zvýšení kvality služeb je zavedení pozice manažerky kvality.

2015

Stěhujeme se do nových kancelářských prostor; naši klienti stárnou a všichni se musíme vyrovnat s úmrtím 2 klientů.

2016

Rosteme, získáváme nové chráněné byty pro další klienty.

2017

Rozšiřujeme sociální podnikání, vzniká druhá „Duhová prádelna“.

V TOMTO ROCE SLAVÍME 25 LET, VYDÁVÁME PUBLIKACI ELDORÁDO, KTERÁ MÁ MEZI ODBORNOU I LAICKOU VEŘEJNOSTÍ ÚSPĚCH.

2018

- Pracujeme na novém obraze Společnosti DUHA, novém logu, nových webových stránkách. Naše nová tvář je veselá a příjemně vstřícná, vyjadřuje naše přesvědčení o hravosti a barevnosti v našem smýšlení. Navazujeme na spolupráci z roku 2017 se studiem pinkpill design (publikace „Eldorado“), které pro nás novou identitu vytváří. Profilujeme se také na sociálních sítích, kde sdílíme naši novou identitu.

- Znovu si definujeme poslání a připomínáme naši vizi: poskytovat služby dospělým lidem s mentálním znevýhodněním tak, aby mohli žít běžný život jako ostatní obyvatelé Prahy. Snažíme se bořit mýty, které se vztahují k životu lidí s mentálním znevýhodněním, i nadále prosazujeme ve společnosti změnu a nutnost transformace institucionální péče.

- Potýkáme se s personálním obsazením služby, trh práce je naplněn, zájem o práci v sociálních službách slábne. Bojujeme o lepší finanční ohodnocení našich pracovníků, prosazujeme jejich adekvátní ohodnocení. Obměňuje se nám tým vedení, procházíme přeměnou řízení a již koncem roku 2018 máme obměněný tým vedoucích pracovníků, kteří jsou motivováni ke změně a kvalitě v řízení týmů služeb.

- Projekt „Novoročenky, které pomáhají“ vstupuje do 6. ročníku a získává své nové příznivce. Roste tak věrná základna stálých milovníků umění našich klientů.

- Benefiční večer „Vino pro DUHU“ oslavuje svůj 10. ročník v kavárně Kaaba. Máme stále podporovatele a milovníky vín a milé zábavy.

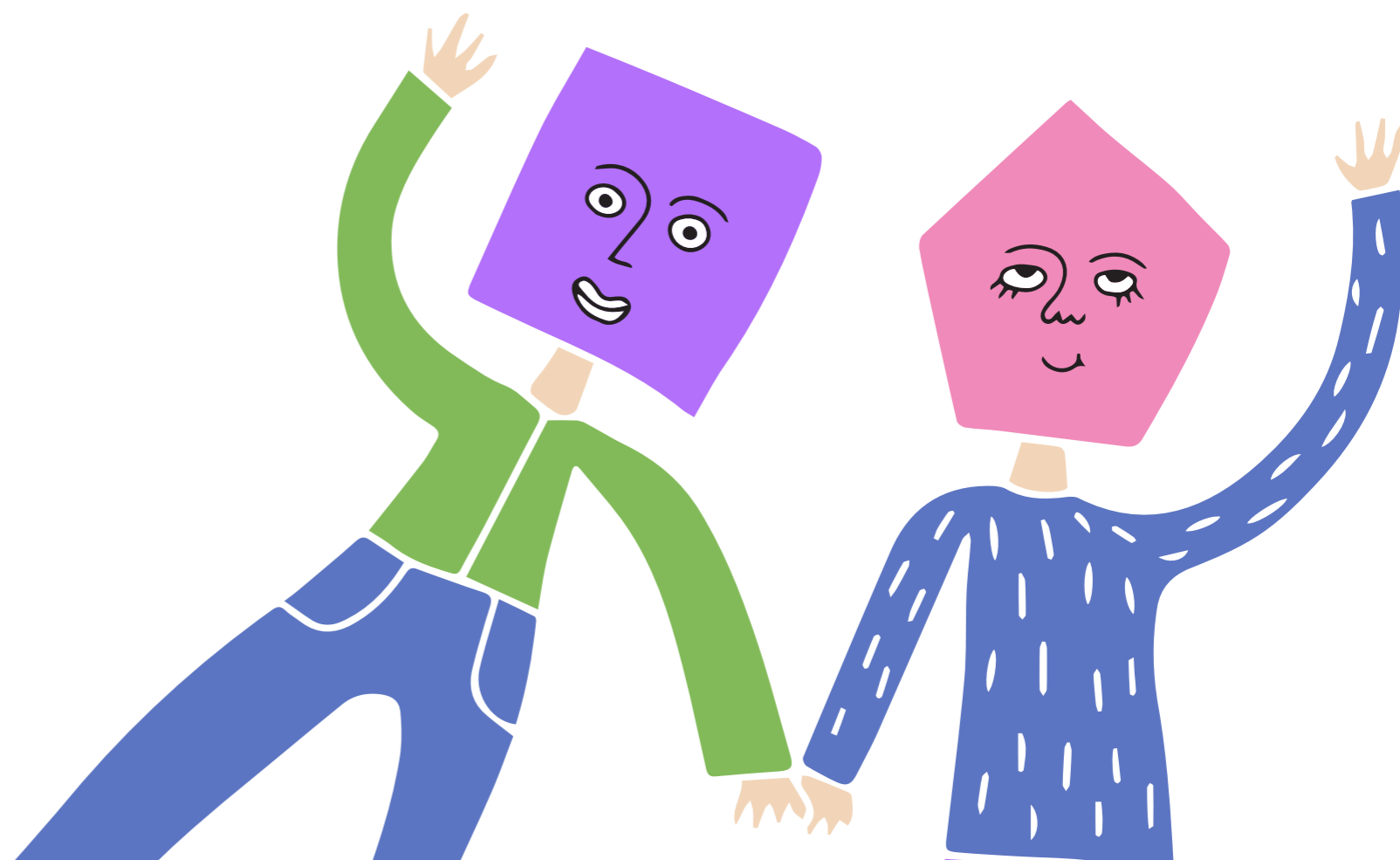
- Pozice manažerky kvality v DUZE zdomácněla a stala se samozřejmostí pro všechny pracovníky služeb. Je nám tak podporou, ale i kontrolou námi poskytovaných služeb.

- „Dobrá praxe 2018“ – setkáváme se, jako každým rokem, nad naší dobrou praxí. Máme možnost se podělit a vzájemně inspirovat našimi úspěchy při poskytování služeb klientům.

- Služba Podpora samostatného bydlení poskytuje služby 17 klientům a přistupuje k nim individuálně, reaguje na jejich potřeby. Služba poskytovala nejenom podporu v domácnosti, ale zabývala se také podporou klientů v umění adekvátně posuzovat situace, hovořit otevřeně o svých potřebách a obhajovat své názory ve vlastní rodině.

- Chráněné bydlení poskytuje službu 31 klientům v 15 chráněných bytech po celé Praze. Přizpůsobujeme služby klientům v seniorském věku i klientům, kteří potřebují vyšší míru podpory.

- V Centru denních služeb se snažíme stále více zapojovat klienty do chodu jednotlivých programů. Podporujeme je v rozhodování o náplni programu, řízení porad a fungování CDS.

2019

• Rok 2019 se nesl v duchu tvořivém, spočíval v malých i velkých setkáváních společných i s našimi podporovateli. Dalo by se říci, že jsme se soustředili na náš veřejný život a snažili se o prezentování DUHY ve společnosti. Zalíbil se nám koncept osobních setkávání, ze kterých vznikla přátelství a dlouhodobá spolupráce s nadšenci a podporovateli DUHY. Pořádáme akce spolu s našimi blízkými přáteli, kteří nás znají osobně, důvěřují nám a naše filozofie se jim líbí.

• Vzniká krásná spolupráce s těmito lidmi:

- > Akce Jatka78 – Wabi-Sabi – představení profesionálních umělců s Downovým syndromem jsme směle doplnili velkolepou výstavou obrazů našich umělců. Děkujeme Zuzaně Hoškové.
- > Spolupráce s CrossFit 14000 South – Zuzana Kučerová, Martin Dolníček – „Angličáky pro DUHU“.
- > Bazaarek – Irena Vokrojová – výtěžek pro DUHU.
- > MŠ Beruška – interaktivní setkání.
- > Vernisáž výstavy „DUHA v obrazech“.

• Zapojujeme klienty do porad vedení – naším novým konceptem je zapojit naše klienty do řízení DUHY...

• Funguje Duhová prádelna – dvě provozovny, zaměstnáváme 18 lidí se zdravotním znevýhodněním, sháníme nové zakázky, vybavení.

2020

• 1. 3. 2020 je datum, které změnilo naše životy. Životy nejenom osobní, ale také život v DUZE. Nastává rok s COVIDEM. Fungujeme on-line, učíme se s technologiemi, zjišťujeme, že to jde. Celé naše fungování je výborně popsáno ve Výroční zprávě za rok 2020.

• Dobrá praxe probíhá tentokrát sdílením příběhů v časopise DUHÁK: „Duháková vánoční Dobrá praxe“.

Eva Brožová, text z časopisu DUHÁK: *Žijeme v době provizorní, kdy neustále čekáme návrat našich životů do starých kolejí, počítáme dny, týdny, měsíce. Jsme nuceni řešit nenadálé situace, ať už v životě osobním, nebo pracovním. Říkáme si: „Kdy už to skončí?“ Pomalu přetváříme každý z nás svůj svět, někdo s jistým nadhledem a příležitostí ke změně, jiný v těžkých podmínkách, které mu přijdou neřešitelné.* (DUHÁKOVA vánoční DOBRÁ PRAXE, vydáno 1. prosince 2020, 5. ročník, 2. vydání)

POMOC x KONTROLA

Každý rok při prezentaci nemohu opominout náš hlavní přístup a způsob přemýšlení o naší profesionální práci. Ano, jedná se o rozlišování a reflexi vlastní práce pomocí definování POMOCI x KONTROLY.

POMOCÍ rozumíme v pomáhající profesi náš hlavní směr a cíl při poskytování služby. Poskytování POMOCI je vnímáno jako spolupráce dvou partnerů, dosáhnout POMOCI je naším společným cílem. Cílem klienta i asistenta. Nabízíme POMOC, kterou společně vyjednáваме. Soustředíme se na přání klienta, zabýváme se tím, co klient chce. Nabízet respektující POMOC je proces vyjednávání a porozumění.

KONTROLOU přebíráme rozhodnutí za klienta, aniž bychom si ověřili, že o to klient stojí. Bereme to na sebe, řešíme to, co by klient měl. Přebíráme jeho kompetence, nařizujeme, určujeme. KONTROLA je v určitých momentech

nutná, je rychlá a účinná v čase okamžiku. Naším cílem je rozlišovat situace, kdy POMÁHÁME a kdy KONTROLUJEME. Měla bys, udělej! Můžeš, nechám to na tobě.

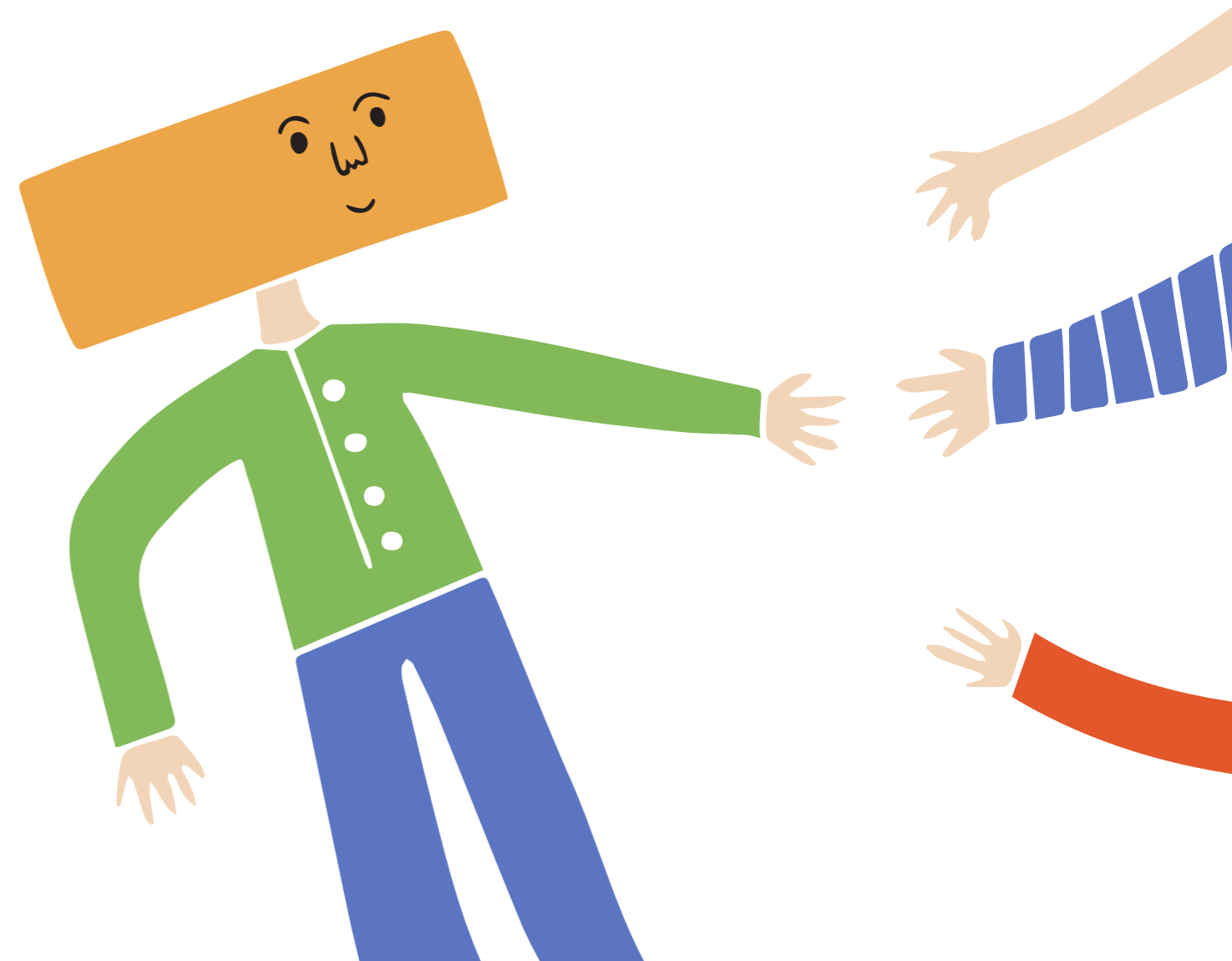
SYSTEMICKÝ PŘÍSTUP V ORGANIZACI

- Základní východisko pro přímou práci s klienty.
- Metodou systemické práce je reflektování čili práce se sebou.
- Reflektování je jediný nástroj asistenta, jak zjistit, zda pracuje s klientem ve spektru kontroly nebo pomoci čili spolupráce.
- Chce-li asistent pomáhat, musí mít jasno, co pomoci je, a co nikoli. Je to jediné on, kdo rozhoduje, zda si to bere na starost, nebo bude spolupracovat s klientem.
- Asistent pracuje s předpoklady.
- Nemůžeme určit, jaké věci jsou, ale musíme se domlouvat, jak jim rozumíme.

ZAMYŠLENÍ NAD SOUČASNOU SITUACÍ Z HLEDISKA POMOC X KONTROLA

Naším krédem je pomáhat, pokud je pomoc žádána, snažit se o spolupráci s klienty, kterou společně pojmenujeme. Učíme se vyjednávat o míře pomoci a podpory, kterou poskytneme. Co se letos v březnu přihodilo? Ze dne na den jsme se dostali do situace, kdy se nám v našich službách POMOC zaměnila za KONTROLU. Za kontrolu tak silnou, že se dá nazvat RESTRIKCE. Ano, můžeme konstatovat, že jsme na tom byli všichni stejně, tudíž rovnocenně. Tato nová situace dostává nás všechny do stejné roviny. Najednou my všichni „ostatní“ se ocitáme v pomyslné kůži našich klientů minulého režimu. Jsme zavření doma (pozor, lidé s mentálním znevýhodněním byli zavření za zdmi opevněných domů), posloucháme nařízení, nechodíme ven bez nastavených pravidel, nestýkáme se, s kým chceme, nemůžeme navštěvovat libovolně místa, která jsou nám milá, musíme být doma na čas. Můžeme si ovšem rozumově všechna tato opatření zdůvodnit. I přes všechna zdůvodnění má řada lidí problémy pravidla dodržovat. Vnímají velmi silně tuto situaci jako zasahování do osobní svobody. My se nyní můžeme vžít do situace našich klientů, představit si jejich svět plný zákazů a příkazů, byť jsou vedeny v dobré víře. Jaká to je představa? Poprvé jsme se alespoň náznakem přiblížili životům našich klientů. Vše, co bylo kdysi samozřejmostí (cestování, kultura, restaurace, scházení se se svou sociální skupinou,

práce, volný čas, zábava), najednou zmizelo. Začali jsme žít obyčejný život. Práce, domov, nakoupit, uvařit, uklidit, televize... Pomáhá nám to pochopit svět našich klientů? Změnilo se naše chování v tom, že jim více rozumíme? Chápeme některé jejich chování a projevy o něco lépe? Nevím. Je to k zamyšlení. Naše práce je neustálé hledání a rozlišování hranic mezi tím, zda vše za klienta uděláme, připravíme, zorganizujeme, dohlédneme, zkontrolujeme, nebo necháme rozhodnutí na něm, necháme jej zažít důsledky jeho rozhodnutí, vyjednáme s ním jeho potřeby a budeme se snažit porozumět jeho motivaci. Ne vždy se nám to daří, ale důležité je, zda si to připustíme a rozlišíme, co právě děláme. Přeji nám všem, ať dokážeme co nejvíce rozlišovat a vnímat situaci našich klientů, učit se vzájemnému porozumění, respektu a partnerství. Jedině respekt a krása vedou k užitečné spolupráci.

2021

• Celý rok je nadále ve znamení COVIDU. Sledování čísel nakažených, osobní zkušenost s nemocí, organizování očkování, testování, střídání home office s poradami na živo. Asistenti jsou ti, kteří musí za každých okolností do služby. Snaha o co nejpřirozenější fungování organizace, hlavní cíl: nezbláznit se z toho. V DUZE zažívají pracovníci své osobní i pracovní tragédie, onemocnění klientů i rodinných příslušníků. Smrt klienta.

• Vytváříme pravidla, opatření, rozhodnutí. Snažíme se držet tradic, pořádáme akce podle platných opatření. Uskutečníme Dobrou praxi on-line. Abychom zažili alespoň zprostředkovaně nějakou sounáležitost. Je to těžký a náročný rok. Co bude dál?

2022

• Z nejhoršího jsme vyšli posílení. DUHA je tady, se spoustou zkušeností. Třicetiletá cesta se neobešla bez krizí, zaškobrtnutí... Ale v tuto chvíli je tu stabilní organizace, připravená dál plnit svoje poslání a ovlivňovat ve společnosti smýšlení o možnostech kvalitního, důstojného a respektu hodného života lidí s mentálním znevýhodněním. Někteří jsou s námi celých 30 let, děkujeme za důvěru.

Je nám 30 let!

JAK JE MI S DUHOU...

— Eva Brožová

V DUZE žije 31 klientů v chráněném bydlení. Celkem 15 bytů v běžné zástavbě, rozmístěných po celé Praze. 18 klientů čerpá službu Podpora samostatného bydlení, což je terénní služba, při níž asistenti podporují klienty v jejich domácnosti. Dále máme dvě Centra denních služeb – Novou DUHU a Galerii DUHOVKA, kam dochází celkem 50 klientů, kteří zde nacházejí různé kreativní a vzdělávací činnosti. Naší pýchou jsou také dvě prádelny DUHOVÁ PRÁDELNA, kde je zaměstnáno celkem 18 lidí se zdravotním znevýhodněním.

V současné době jsme se zapojili do transformačního projektu Magistrátu hlavního města Prahy, který má za cíl vrátit do Prahy její původní obyvatele, kteří ještě stále žijí v institucích (Domovech pro osoby se zdravotním postižením) a jejichž původní rodiny jsou z Prahy. Budeme mít 6 nových klientů v celkem 4 chráněných bytech a klienty v Podpoře samostatného bydlení, kteří budou bydlet ve vlastním bytě.

Předkládáme vám příběhy dvou vybraných slečen. Jedna slečna, která je klientkou Společnosti DUHA, žije s DUHOU 30 let. Žije s podporou asistentů, prošla všemi službami v DUZE. Druhá slečna je zaměstnankyní DUHOVÉ PRÁDELNY a je v naší prádelně také od jejího založení. Bylo by nesmírně náročné představit všechny klienty i pracovníky, třebaže by si jejich životní příběhy prezentaci zasloužily. Překonávání každodenních překážek, učení se novým věcem a často úsilí „to nevzdat“ bylo a stále je krédem všech v DUZE. Klientů i pracovníků.

ROZHOVOR SE ZUZKOU

— Eva Brožová

Rozhodla jsem se popsat život Zuzky v DUZE. Na jejím každodenním životě je vidět, jak se v DUZE žije, co se musela naučit, čeho si váží, za co je ráda. Zuzce je 48 let. V DUZE je 30 let. Od začátku DUHY.

Zuzku znám 24 let, od doby, kdy jsem do DUHY nastoupila. V té době to byla mladá slečna, bylo jí 24 let. Bydlela už v Čelákovících, v domě s pečovatelskou službou, kde měla svou garsonku. Zde se učila samostatnému životu, starat se o svou domácnost, být co nejvíce soběstačná. Její dětství nebylo veselé, vypráví smutné zážitky ze své rodiny a rozhodně musela překonat mnoho těžkostí a strastí. Formovalo ji to k velké nejistotě v životě, k potřebě mít věci zajištěné a pod kontrolou.

Vypráví: „Do školy jsem chodila do zvláštní, v první třídě jsem propadla třikrát. Vyšla jsem v pětce. Pak jsem byla v ozdravovně, vážila jsem 24 kg. Když jsem už měla rozum, tak jsem si uvědomila, že mám stres od malička. To způsobili rodiče. Zvedal se mi žaludek. Měla jsem poruchu jíst.“

Po delší odmlce Zuzka doplňuje: „Matka a otec už nejsou. Dětství jsem neměla hezké. V 17 mě dala matka na dětskou psychiatrii. Matka mě tam dala, abych byla mezi lidma, doma jsem zlobila, s rodiči jsem si nerozuměla. Byla jsem v děcáku. Zemřel druh matky, táta bráchy. Skončila jsem v Dolních Počernicích, chvíli jsem byla doma a pak se matce ozvali z DUHY. Založili DUHU. Chtěli mě vidět. Matka za mě doplnila papír. Bylo mi 18 let.“

Začátky v DUZE popisuje Zuzka takto: „Jaký to bylo, když jsem začala žít v DUZE? Dobrý, rodiče nepočítám, DUHU jo. DUHA mi pomohla.“

„Nejdřív jsem bydlela v Bolevecké, tam byly pokoje pro ženy a muže zvlášť. Když jsem se tam nastěhovala, najednou se mi změnil život. Mohla jsem chodit sama nejenom po zahradě (jako na psychiatrii), ale i ven mimo areál. Mohla jsem jít sama na procházku. To se mi moc líbilo.“

Bolevecká bylo první místo poskytování služby dospělým lidem s mentálním postižením. Byl to objekt bývalé mateřské školy, kde bylo několik dílen, kam chodili klienti přes den. Svého času zde bylo denně až 100 klientů pohromadě. V horním patře byl vybudován tzv. „DOMOV“, kde bylo celkem asi 7 mužů a na druhé straně objektu 7 žen. Každý měl svůj pokoj, sociální zařízení bylo společné, zvláště pro muže a zvláště pro ženy. Každá domácnost měla svou kuchyň. Žili zde klienti, kteří potřebovali vyšší míru podpory.

„Potom jsem šla do Murmanské, Vladivostocké, střídala jsem byty. Pak mně našli bydlení v garsonce, kde byli důchodci. Do Čelákovic jsem šla, protože jsem řekla, že tam jsem zvyklá od malička. Chtěla jsem se tam vrátit. Chodila jsem do dílen. Taky jsem pracovala v různých pracích. Jednorožec, kavárna a výstava, DUHA tam prodávala zboží. Potom technické služby, archiv, uklízečka. Musela jsem skončit, protože mě přepadla alergie. Chvíli jsem pomáhala na mandlu. Tam jsem se dusila. Poslali mě na plicní.“

Zuzka v určité době putovala mezi chráněnými byty. DUHA se snažila zjistit, jaké místo by bylo pro Zuzku nejvhodnější. Ovšem chtěla se vrátit do Čelákovic, kde vyrůstala. Zřejmě nebylo jiné řešení než v Domě s pečovatelskou službou, což nebylo určitě ideální. Zuzka tam ovšem žije dodnes a přes nějaká nedorozumění v určité době je tam spokojená. Pečovatelské služby nečerpá, chodili k ní asistenti z chráněného bydlení a nyní z podpory samostatného bydlení. Současně s bydlením se Zuzka snaží zapojit do denních aktivit v dílnách, zároveň by ráda pracovala. Není lehké najít ideální činnosti nebo práci. Zkouší to na více místech. Ne všechno jí vyhovuje, něco jí baví více, něco méně.

Také v DUZE získala i svou opatrovnici, kterou zná 29 let. *„Mám Markétu Zenklovou 29 let. Markétu jsem znala od Jednorožce, kde pracovala. Půl roku jsem s ní dělala na dílně, pak jsem ji požádala, aby mi dělala opatrovnici a ona souhlasila. Jsem za ni ráda, že ji mám.“*

Od roku 2007 je Zuzka zaměstnána v nakladatelství Dokořán. Tuto pozici získala s pomocí tehdejší služby Podporované zaměstnávání, která byla součástí DUHY v letech 2001 až 2011. Pravidelně chodila na schůzky a s pomocí asistentů vyhledávala různé pracovní pozice. Zde našla své místo a na stejné pracovní pozici je již 14 let.

Začátky popisuje Zuzka takto: *„Nebylo to taky jednoduché, musela jsem se všechno naučit, teď už to zvládám úplně perfektně a jsem spokojená. Oni jsou taky spokojení.“*

Zuzka byla nejprve klientkou služby chráněné bydlení. V době, kdy vešel v platnost zákon o sociálních službách, Zuzka přechází do služby Podpora samostatného bydlení. Asistence v současné době má tak jednou až dvakrát týdně.

V čem pomáhají asistenti?

„Pomáhají papíry, prach nahoře, okna, doktory. Jídlo je v pohodě, vážím 52, pořád stejně. Sama si nakupuju, když je toho víc, tak s asistentem. Vařím si sama nebo kupuju hotovky.“

Zuzka má již zaběhlý systém asistencí. Vše funguje podle domluvených pravidel, umí si dobře říci, v čem potřebuje pomoc. Na nové věci si stále musí nejprve zvyknout, než se stanou běžnými. Potřebuje potvrzení, že je vše v pořádku a vše běží, jak má.

Jaké jsou Zuzky koníčky, co ráda dělá o svém volném čase?

„Koníčky – vyšívání, pletení, háčkování. Ráda se dívám na televizi, chodím ven na procházky, nákupy, cukrárna, pošta. Lidi v Čelákovcích znám, povídám si s nimi. Potřebuju, aby na mě mluvili pomalu, protože se jinak nesoustředím. Těším se na svoje narozeniny, DUHA bude mít taky narozeniny.“

Doufáme, že je s námi oslavíš.

Zuzka potřebuje ujištění, že bude moci s námi slavit. Ujišťuje se, jak se tam dostane, kdo ji ukáže cestu, vlastně úplně krásně si vše dokáže zařídit a zorganizovat. Pokud něco potřebuje, zavolá, s každým se domluví, potvrdí. Během těch třiceti let je nyní v pozici vlastního organizátora svých potřeb a času. Udělala neuvěřitelný pokrok ve své sebejistotě, umí jasně formulovat, co je pro ni dobré, zda nějakou změnu přijme, či nikoli.

Přátelé Zuzky v DUZE nebo i mimo ni?

„S klienty v DUZE moc nekamarádím. Nějak tam to kamarádství nevzniklo. Nikdy jsem si s nimi nějak nerozuměla. Ještě když jsem bydlela v bytě v Praze,

tak to byly nepříjemnosti. Snažila jsem se vyjít vstříc, ale někdy to nešlo. Tak jsem moc ráda, že můžu bydlet sama. Přítelů žádného nemám a nechci. Takhle je to lepší. Vždycky jsem si spíš rozuměla s asistenty. S některými kamarádím dodnes, a to v DUZE už dávno nepracují. Například Dáša a další. Tak se občas potkám s kamarádkou Pavlou. Známe se z Dolních Počernic.“

Prosím, Zuzko, shrň těch 30 let v DUZE, ten svůj život.

„Mám stálou práci a stálou DUHU, stálý asistenty, stálou Markétu. Shrnutí, že je to dobrý... Do práce bych nešla bez DUHY, DUHA je jistota! Když něco potřebuju v životě důležitýho, je tady DUHA, hodně jsem se naučila. Jsem ráda, že peněz mám dost a nestrádám... DUHA mi moc pomohla a jsem za to ráda.“

Zuzky si nesmírně vážím za její statečnost žít svůj vlastní život. Za její věrnost, snahu se učit novým věcem, které ji posunují v životních rolích, které zastává. Je nesmírně pracovitá, spolehlivá, umí vyhodnotit své hranice, nepouští se do rizika. Je zodpovědná, umí se radovat z každodenního života. Přeji krásný život i nadále, Zuzko!

Zuzko, co bys popřála DUZE k těm 30. narozeninám?

„Aby tady stále byla!!!“

Zuzka v mládí

ABY MI KAŽDÉ RÁNO MOHL ZAZVONIT BUDÍK...

— Margita Losová

Duhová prádelna slaví 10 let strávených na společné cestě se Společností DUHA

Je ráno jako každé jiné, zvoní mi budík, dávám si ještě pár minut na protažení v posteli a přemítám, co mě dneska čeká... Budík zvoní podruhé, jasné znamení, že musím vylézt z postele, a za půl hodiny už jsem na cestě do práce.

Běžný rituál všedního dne, většině z nás dobře známý. Někdy bychom se raději zabalili znovu do peřiny a do práce ani nešli. Ti, o kterých se chystám psát, to mají s velkou pravděpodobností stejně, ale než vůbec došlo k tomu, aby mohli každé ráno vstávat do práce, prošli si mnohdy velice složitým hledáním vhodného zaměstnání. Řeč je o zaměstnancích Duhové prádelny, kteří mají to štěstí, že zažívají stejná lenivá nebo energická rána jako my, mohou chodit do práce i přesto, že se ve svém životě potýkají s různorodými zdravotními nebo psychickými problémy. Někteří z nich jsou přímo klienty Společnosti DUHA, z.ú. Všichni zaměstnanci Duhové prádelny potřebují určitou míru podpory, pochopení pro jejich problémy, pracovní tempo a někdy i slabší dny. Přes to všechno se prádelna nesmí zastavit. Na voňavé, vyžehlené a vymandlované prádlo čekají hotely, školy a školky, restaurace a soukromí zákazníci. Pračky a sušičky musí jet naplno. Současně s pochopením pro specifická omezení vyplývající z různorodých znevýhodnění získávají zaměstnanci prádelny pracovní návyky a mění díky své práci i pohled a postoj společnosti k možnostem zapojení znevýhodněných lidí do pracovního procesu. Díky práci pro Duhovou prádelnu dostává život zaměstnanců se znevýhodněním řád a smysl.

Možná si kladete otázku, kdo a proč se pouštěl do rozjezdu projektu, který už z uvedeného napovídá, že bude klást vysoké nároky na vedoucí pracovníky, kteří jej dennodenně zajišťují. Odpověď je následující. Tehdy dvacetiletá Společnost DUHA měla za sebou zkušenosti s dospělými lidmi s mentálním znevýhodněním a jejich podporou v běžném životě. Potřeby a specifické nároky, které bylo nutné reflektovat, zohledňovala a řešila každý den ve svých službách Chráněné bydlení (CHB), Centrum denních služeb (CDS) a v neposlední řadě ve službě Podpora samostatného bydlení (PSB).

Ve Společnosti DUHA byla řada klientů, kteří si vyzkoušeli, jaké je to pracovat, a získali pracovní návyky v rámci Centra denních služeb (tehdy na Bolevecké, jak klienti svoje centrum rádi nazývali). CDS tehdy provozovalo malou prádelnu s několika „domácími“ pračkami a mandlem, ve které se pralo prádlo pro potřeby CDS a v menší míře i pro zákazníky. Tady se zrodila první myšlenka na založení profesionální prádelny, ve které by našli klienti DUHY uplatnění. Hnací silou pro tento nesnadný úkol byla i vlastní zkušenost s pomocí s hledáním zaměstnání pro klienty, kterou zajišťovala Společnost DUHA ve službě Podporované zaměstnávání. Ukázalo se, že najít práci pro klienty, kteří opravdu chtějí pracovat, ale míra jejich znevýhodnění je vyšší – potřebují asistenci nebo větší podporu, častější přestávky nebo malé úvazky –, nebylo úplně jednoduché, někdy to bylo doslova nemožné. Přitom na straně lidí se znevýhodněním chuť pracovat byla!

Společnost DUHA tedy vykročila na dobrodružnou cestu, která vedla k založení sociálního podniku. V roce 2011 přihlásila svůj projekt „Duhová prádelna a mandl“ do celostátní soutěže T-Mobile Rozjezdy s cílem vytvořit chráněná pracovní místa pro klienty Společnosti DUHA a další lidi s mentálním nebo zdravotním znevýhodněním a profesionalizovat služby v prádelně. Prvním pozitivním kamínkem na této cestě tak bylo umístění projektu na 3. místě.

Od začátku věnovala energii myšlence zaměstnávání lidí se znevýhodněním ředitelka Společnosti DUHA Eva Brožová. Nebýt její odvahy, chuti a energie věci posouvat a měnit Duhová prádelna by možná v dnešní podobě neexistovala. Na tomto místě se sluší poděkovat i Lucii Lankašové, která tehdy projekt v soutěži obhajovala a myšlenkou sociálního podnikání byla nadšená.

Když získáte ocenění, tak vás to povzbudí v tom, že vaše myšlenka a idea projektu dává smysl. A hledáte další cesty, aby si alespoň 9 lidí se znevýhodněním mohlo nařídít každý večer budík, protože ráno jde prostě normálně do práce.

Pod křídly DUHA – společnost pro integraci osob s mentálním postižením, s. r. o., se dostává na svět sociální firma Duhová prádelna, která má ambici

dát práci znevýhodněným spoluobčanům a poskytovat profesionální služby v oboru praní, žehlení a mandlování prádla. A opět, takovýto projekt se neobejde bez energie a entuziasmu mnoha lidí, kteří životaschopnosti projektu věří. Jednatelkou s. r. o. je do roku 2021 Monika Slováčková, která je zároveň předsedkyní správní rady Společnosti DUHA, z.ú, a dobře klienty a jejich potřeby zná, je velkou odbornicí na rekonstrukci provozoven, vše řídí a zajišťuje. Do týmu přibíráme novou vedoucí prádelny Danu Pokornou, která má dlouholeté zkušenosti s profesionální prádelnou podobné velikosti, jako je ta naše Duhová, pro kterou jsme našli vhodný prostor na Černém Mostě. Dana má zároveň potřebnou míru empatie a pochopení pro specifika práce s novými zaměstnanci. Duhová prádelna získává první zakázky a její zaměstnanci se učí novým dovednostem.

Aby v tom učení nebyli sami, přihlásily jsme se s ředitelkou Společnosti DUHA do ročního vzdělávacího projektu – Akademie sociálního podnikání Akcelerátor Nadace Via a pronikáme do tajů byznysu se sociálním přesahem. Byl to užitečný rok, který vyvrcholil obhajobou projektu Duhová prádelna a získáním 1. místa. Slavíme, z finanční odměny kupujeme profesionální sušičku, ale neusínáme na vavřínech. Ke všem povinnostem ve službách Společnosti DUHA si přibíráme, spolu s dalšími zaměstnanci Společnosti DUHA, i úkoly spojené se sociálním podnikáním. Velkou oporou se pro nás stává ekonomka Eva Protivová, která nás svou odborností a pečlivostí drží v tabulkách. Ve chvílích, kdy se něco nedaří, rozbije se pračka, porouchá se mandl, je pro nás hnací silou vize zaměstnávání co nejvyššího možného počtu lidí se znevýhodněním. Práce v Duhové prádelně je pro některé zaměstnance přece jen náročná, tým se ze začátku obměňuje, ale každý, kdo prádelnou prošel, získal mnoho užitečných pracovních návyků a dobrou referenci pro svoji další práci.

Někteří zaměstnanci jsou s námi ale celou dobu, věrní, pracovití. Taková je třeba slečna Zuzana, bez které si to současná vedoucí Duhové prádelny Monika Herdová nedovede představit. Obě jsem na půl hodinky vytrhla z práce a vyzvídala, jak se teď všichni, obzvláště po náročném období covidu, mají. Zuzka se do práce těšila, potvrzuje to i vedoucí prádelny. „Zuzka i další klienti už volali, jestli by nemohli přijít do práce. Prádelna musela jet v nouzovém režimu, zaměstnanci se střídali. Pro všechny, hlavně pro ty, kteří

práci potřebuji kvůli sociálnímu kontaktu, to bylo hodně náročné. Svoji práci mají rádi.“

Zuzka vypráví, že práci našla díky informaci o založení Duhové prádelny od svého psychologa, a tak si k brigádě, úklidu ve firmě, přidala ještě práci v prádelně. Byla a stále i po deseti letech je ráda, že má stálou práci. Zuzka pracuje 5 hodin denně. Když si stoupne k mandlu, tak je během své kratší směny takřka k nezastavení. Zuzka říká: „Ze začátku mi to moc nešlo.“ Dneska ale bez problémů mandluje i žehlí, to je její parketa. „Prádlo umí uhladit a složit lépe než já,“ potvrzuje s úsměvem Monika Herdová. „Jediný, co neumím, je přeložit velký ubrusy, a s tím mi pomůže vedoucí. A taky se nehrnu do praní prádla,“ uzavírá Zuzka.

Duhová prádelna je pro mnohé zaměstnance jako rodina, vedoucí Duhové prádelny to potvrzuje, zná se s mnohými rodinnými příslušníky zaměstnanců. Sdílí s nimi radosti i starosti ze života Duhové prádelny a občas musí řešit i specifické potřeby zaměstnanců, konzultovat a hledat cesty, aby zaměstnanci i provoz prádelny byli dobře sladění.

A tak jsem si po rozhovoru se Zuzkou dovolila oslovit její maminku, paní Ivu, která ještě doplnila Zuzčina slova. Potvrdila, že po dokončení školy měla Zuzka minimálně rok a půl problém sehnat práci, pár jich vyzkoušela, ale jak říká maminka: „Zuzka potřebuje na začátku delší čas na zapracování, větší podporu a ideálně i asistenta, který ji zpočátku trpělivě práci naučí. Pak je Zuzka pracovitá, pracuje opravdu usilovně, do práce chodí včas a nezaostává. Když se zaučí a má zajištěnou svoji rutinu, tak je pak spokojená a v práci spolehlivá. To se podařilo až v Duhové prádelně, a jsme za to i se Zuzkou moc vděčné.“ Milé je i prozrazení toho, že Zuzka, stejně jako celá rodina, je milovnicí turistiky, a tak Zuzka prací u mandlu, která je její doménou a při níž převážně stojí, vyvažuje dávkou nachozených kilometrů. Krásně se to propojilo, Zuzka získala díky podpoře při zaučení práci, která vyhovuje jejímu naturelu, spolu s vedoucí sociální firmy vytipovaly práci tak, že Zuzce vyhovuje a za svoje výkony si pak zaslouží ocenění, to přece potřebuje každý z nás. A nakonec rutinu v zaměstnání, kterou ale Zuzana potřebuje, vyváží procházkami. Přejeme si, aby takovýchto příběhů s dobrým koncem bylo okolo nás co nejvíce.

Duhová prádelna odvádí profesionální služby, má věrné zákazníky a je na hranici kapacity provozovny. A tak na svoji cestu pokládá další kámen – v roce 2017 otevírá další pobočku. Tato jedna věta znamená opět další energii na hledání podpory, psaní projektů, grantových žádostí. Ale na světě je druhá provozovna, opět na Černém Mostě, kde komunita už naši prádelnu dobře zná a přijímá ji velice přátelsky. Dalších 9 lidí se znevýhodněním získává svoji práci.

Ještě se ptám, co byla při nástupu největší výzva pro Moniku Herdovou, která v současnosti vede obě provozovny: „Znala jsem Duhovou prádelnu jako zákazník, nosila jsem sem svoje prádlo. Seznámila jsem se s vedoucí i její zástupkyní, a když odcházely do důchodu, přijala jsem nabídku pracovat pro Duhovou prádelnu. Tu příjemnou vůni čistého prádla jsem už znala. Zaměstnanci mě přijali taky dobře, ale přesto bylo největší výzvou sladit provoz s potřebami zaměstnanců a přitom vytvořit klidnou atmosféru pro práci.“

Duhová prádelna vznikla s jasným cílem zaměstnat lidi se znevýhodněním, a ten se i přes všechna úskalí podařilo naplnit. Přežila těžké covidové období a znovu se nadechuje a nabírá síly do plného provozu. Zůstala jí věrná většina zákazníků a samozřejmě vydrželi a do práce se těšili i zaměstnanci. Desetiletá Duhová prádelna tak společně s třicetiletou Společností DUHA může slavit. Duhová prádelna už ke Společnosti DUHA neoddělitelně patří a ukazuje i dalším neziskovým organizacím jednu z možností, kterou lze, byť ne bez problémů a vynaložené energie, rozčeřit vody pracovního trhu pro lidi se znevýhodněním.

Přejeme si, aby si jich co nejvíce mohlo každý večer nařídít budík a kráčet do práce, která dává životu smysl a řád.

Je ráno, den jako každý jiný, už zase mi zvoní budík. Zaklapnu ho a vyskakují s úlevou z postele...

— Margita Losová
manažerka PR a fundraisingu ve Společnosti DUHA, z.ú.,
v letech 2009–2018

Zuzka se celkem ráda vyjadřuje písemně, a tak jsme se domluvily, že na některé odpovědi si nechá ještě čas na rozmyšlenou a odpoví i písemnou formou. Zuzko, díky za odpovědi i krásné přání Duhové prádelně. A tady jsou odpovědi na otázky.

Co je na práci v prádelně nejlepší, a co naopak nejtěžší? Co bylo nejtěžší před 10 lety, když jste do práce nastoupila?

„Na práci v prádelně je nejlepší, že mě to baví, je to malý kolektiv a všichni se známe. Nepřipadá mi na této práci nic těžkého. Možná to, že jsem dlouho na nohou. Před 10 lety bylo pro mě těžké všechno.“

Co Vás, Zuzko, nejvíce baví, když práce skončí a můžete si užívat volného času? Co Vám dělá radost v životě?

„Nejvíce mě baví, že už nemusím být v tom vedru a že můžu být chvíli sama. V životě mi dělá radost, že mám svoje bydlení a můžu si dělat co chci.“

Co byste popřála Duhové prádelně do dalších deseti let?

„Duhové prádelně bych do dalších 10 let přála co nejvíce spokojených zákazníků.“

HISTORIE DUHOVÉ PRÁDELNY

**...dlouhá cesta
od myšlenky k realizaci**

— Margita Losová

Duhovou prádelnu založila Společnost DUHA, která 30 let poskytuje sociální služby lidem s mentálním znevýhodněním a jejíž vlastností je neustálé hledání nových výzev a cest vedoucích k jejímu vlastnímu rozvoji a podpoře jejích klientů.

DUHOVÁ PRÁDELNA 1
Maňáková 796/4
198 00 Praha 14 – Černý Most
Mobil: +420 734 219 372
pradelna@duhovapradelna.cz

DUHOVÁ PRÁDELNA 2
Ocelkova 658/24
198 00 Praha 14 – Černý Most
Mobil: +420 734 219 372
pradelna2@duhovapradelna.cz

www.duhovapradelna.cz
facebook.com/DuhovaPradelna

2009

- Zakládáme společnost s ručením omezeným, která nám umožní podnikat, uvažujeme o sociálním podnikání, víme, že naši klienti dovedou prát a mandlovat a máme částečně vybavení, budeme podnikat v oboru praní prádla.
- Hlavním cílem je vytvoření pracovních míst pro znevýhodněné lidi.
- Do budoucna chceme vytvořit ziskovou firmu, která finančně podpoří zakládající neziskovou organizaci.

2011

- Smysluplnost naší myšlenky potvrzuje ocenění v soutěži T-Mobile Rozjezdy, určené právě pro začínající podnikatele, máme krásné 3. místo.
- Už máme název pro naši prádelnu, bude Duhová, těšíme se na ni.
 - Podáváme projekt na Úřad práce, je podpořen, získáváme dotace na vybavení profesionálními stroji a na mzdy.
- Získáváme prostor od Magistrátu hl. m. Prahy na Černém Mostě (Praha 14), rekonstruujeme.
- Rekonstrukce se povedla, máme moderní a barvami zářící provozovnu, nabíráme zaměstnance a vedoucí, dáváme šanci na uplatnění lidem se znevýhodněním, naplňujeme náš 1. cíl, malinko slavíme, ale víme, že to hlavní teprve přijde.
- Získáváme dostupné informace o sociálním podnikání v zahraničí i ČR, vzděláváme se.
- Jsme přijaty do ročního vzdělávacího programu Akademie sociálního podnikání Akcelerátor Nadace Via, ve kterém náš projekt Duhová prádelna získává 1. místo.

2012

- 2012 zahajujeme provoz, jsme optimisticky naladěni, získáváme první zákazníky.
- Duhová prádelna má vedoucí a 9 pracovníků, vycházíme jim vstříc zkrácenými úvazky, trpělivě je zaučujeme a pro každého nacházíme práci, která je pro něj vhodná.
 - Naše podnikání mění vnímání práce znevýhodněných lidí, zaměstnanci odvádějí kvalitní práci.

2013

- Pišeme grantové žádosti, potřebujeme menší profesionální pračku, podporuje nás Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením (NFOZP) v projektu Srdcerváči.

2015

- Provozovna „Maňáková“ dosahuje své plné kapacity, tým je už zkušený, perfektně plní přání zákazníků.
- Opět nás podporuje Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením (NFOZP) v projektu Srdcerváči, zařízení Duhové prádelny si žádá opravy i obnovu.

2016

- Dodáváme si odvahy a píšeme opět žádosti nutné k vytvoření druhé provozovny, žádost na ÚP a jednáme s Magistrátem hl. m. Prahy, hledáme prostor.
- Jsme úspěšní, projekt je podpořen a získáváme další prostor na Černém Mostě – „Ocelkova“, rekonstruujeme.
- Potřebujeme nové auto pro druhou provozovnu, podporuje nás finančním příspěvkem Volvo Czech Republic, a.s.; věcným darem pro provozovnu nás podpořil i Datart International, a.s.

2017

- Otevíráme druhou provozovnu „Ocelkova“, nabíráme dalších 9 zaměstnanců a vedoucí, slavíme, ale jen malinko, víme, že získat a udržet zákazníky vyžaduje kvalitně odvedenou práci, zaškolujeme podruhé nový tým.

2019

- Obě provozovny jedou naplno, máme 18 zaměstnanců se znevýhodněním, kteří odvádějí profesionální práci, provozovny vede jedna vedoucí a její zástupkyně.

2020

- Prožíváme covidový rok, jedeme v omezeném režimu, zaměstnanci čelí překážkám, v práci se střídají; učíme se získávat veřejné zakázky, zakázka praní pro věznicí nám pomáhá přežít; z projektu Hithit získáváme na záchranu prádelny 127 043 Kč.

2022

- Zákazníci i zaměstnanci nám zůstali věrní, nadechujeme se a znovu rozjždíme plný provoz, vracíme se k radostem i starostem okolo potřebné obnovy vybavení prádelen, oslovování nových zákazníků a řešení dennodenního provozu.

Děkujeme, že můžeme...

Slavíme 10 let

PŘÍBĚH DUHY

— Vytvořili zaměstnanci
Společnosti DUHA, z.ú.

V obtížném období pandemie nám scházela DUHA v podobě, na jakou jsme byli zvyklí. Scházelo nám sdílení příběhů ze života DUHY, které každý rok zaznějí na setkání Dobrá praxe. Tu jsme museli přesunout „alespoň“ do virtuálního prostoru. Kromě příběhů spolupráce asistentů s klienty a informací o tom, jak se DUZE v uplynulém roce dařilo, nás tato doba vedla i k tomu, abychom se v době, kdy jsme DUHU „ztráceli“ v její obvyklé podobě, zamysleli nad tím, co pro nás DUHA znamená.

Posudte níže sami. Text vznikl postupně, zaměstnanci na sebe navazovali a vzájemně se inspirovali, nechali se unést svými pocity, ale hlavně reflektovali svoje každodenní setkávání s DUHOU a jejími klienty...

Mořské vlny něco neustále přináší, vyplavují na povrch, na břeh, ale zase s sebou odnášejí staré, známé, které s pokorou pouštíme a přijímáme nové, neznámé. Přijímáme a vítáme nové, učíme se, chytáme příležitost, výzvu, vnímáme trendy a vnášíme je do praxe. Již 30 let surfujeme na vlnách. Surfujeme v každém ročním období, v každém počasí, za každé situace. Nejlépe je nám po dešti, do kterého prosvítlo slunce a přineslo DUHU. Pod DUHOU prošlo nespočet klientů a pracovníků. Všichni ti dostali příležitost a možnost naučit se něco nového. DUHA, to jsou příběhy lidí, klientů i pracovníků, kteří mnohé společně zažili, naučili se.

**DUHA je život...,
který je plný překvapení...**

**Také DUHA má mnohá překvapení.
Překvapení je jako káva, nikdy nevíme,
co nás v dalším šálku čeká. Každý šálek je
výjimečný, protože ho zažíváme s lidmi, na
které si uchováme vzpomínku. Každý den
v DUZE si tvořím a uchovávám spoustu
vzpomínek. Jsem součástí radosti, pokory
a porozumění a součástí místa, kam se ráda
vracím.**

**Podporuje ty, kdo k nám přicházejí, i nás
samotné. Nastavuje naše životy k dobru.
Nikdy nevíme, co nás čeká a nemine.**

**DUHA je domov.
DUHA je nádherná a smysluplná mise.**

**Podporuje nekonečnou rozmanitost
v nekonečných kombinacích...
DUHA je důležitá pomoc mnoha lidem.**

**DUHA je lepší začátek...
pomáhá nám růst.**

**Vystoupení z komfortní zóny a napojení se
na široké spektrum lidských individualit
přinášející novou kvalitu do našich životů.
DUHA je respekt.**

**DUHA je most k vlastní cestě životem.
Bezpečné a přijímající prostředí.**

**DUHA je krásná a naplňující práce,
příležitost obohatit sebe i ostatní...
Když slunce svítí a přizene se dešť, DUHA je
jistota, která se objeví a přinese naději...
Dojala mě slova jedné klientky: „Mám
jenom svého partnera a DUHU, nikoho
jiného nemám.“ A tak když se řekne DUHA,
vzpomenou si, jak důležitá naše práce pro
mnohé může být.**

**Když DUHA zazáří, vše se nám podaří.
V DUZE se cítím duhově :-)**

DUHA jsou otevřené možnosti – pomoc dělat to, co chci, ale sám/a bych to nezvládl/a.

Duha jako přírodní úkaz je původně smlouva mezi Bohem a Noemem, když přišla potopa na lidi – Bůh duhou slíbil Noemovi, že už nikdy na lidstvo nesešle potopu a že bude lidstvo milovat. Tím vnímám, že naše DUHA je smlouva mezi pracovníky a klienty, že každou těžkost můžou společně zvládnout a že DUHA je jejich archou (útočištěm).

Duha je pro mnohé šance na lepší život. Naděje.

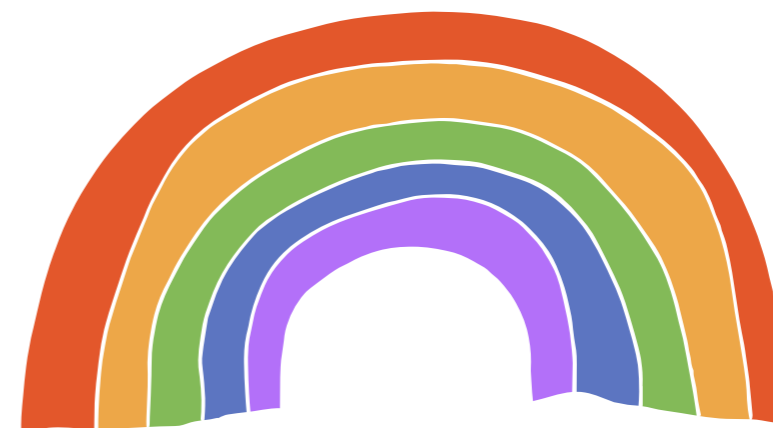
DUHA je cesta zevnitř ven a zvenku dovnitř. DUHA přináší možnost být otevřený a nejen hledat, ale i najít rozmanité barvy.

DUHA je komunita plná osobitosti a krásné rozmanitosti. DUHA znamená podporu a pomoc všech sobě navzájem.

Tak jako se prolínají barvy duhy, prolínají se i životy lidí v DUZE, díky zkušenostem, zážitkům a společným cílům. DUHA je místo pro krásné lidi.

DUHA je pro některé klienty i přítel, který mu pomůže v životní situaci, když ostatní selhali nebo na něho nemají čas. ...když otravně prší a zasvítí sluníčko, tak už to není tak otravné, ale kouzelné.

DUHA je surfování na vlnách neznáma, na kterých denně proplouváme a poznáváme. Ať mohou zaměstnanci i klienti spolu bezpečně a s respektem surfovat dalších 30 let!

30 OTÁZEK PRO EVU BROŽOVOU

— Ptá se Margita Losová

S DUHOU jsi strávila 25 let, z toho větší část v roli ředitelky. Jak se teď, ve chvíli kdy předáváš pomyslné žezlo nové ředitelce, cítíš?

Nebylo to lehké rozhodnutí a určitě jsem o tom hodně přemýšlela, protože 25 let je dlouhá doba. Na jednu stranu máš pocit, že takhle můžeš jet dál dalších 25 let, ale na druhou stranu si uvědomuješ, že každá životní etapa jednou skončí a nemůžeme nastavovat věk do nekonečna. Ještě mi, doufám, zbývá nějaká doba na další etapu a já jsem si kladla otázku, jak ji vlastně chci strávit. Život v DUZE byl hektický, hodně pracovní. Bylo to hledání, bylo to i nacházení. Nakonec jsem došla k závěru, že chci ještě život prožít i jinak. Protože být v této roli 25 let je velká zodpovědnost a nemůžeš si říct jen tak třeba v červenci, no tak v září skončím. Prostě jedno navazuje na druhé. Byl to celý můj život. Teď se těším na to nové období, uvidím, co mně přinese.

Ano, musela jsi udělat pro sebe i DUHU důležité a závažné rozhodnutí. Je umění i odcházet a Ty jsi to pojala dobře.

Není to odchod, je to vlastně takové odcházení. Provázím novou ředitelku celým ročním obdobím, kdy má možnost se potkat se všemi důležitými momenty a procesy. Je důležité, že už v tuto chvíli se může na jednotlivé procesy soustředit, vnímat svou budoucí roli z jiného úhlu pohledu než jako řadový zaměstnanec. Má možnost si ještě v bezpečné vzdálenosti osahat tu míru a tíhu zodpovědnosti statutárního zástupce.

Vystudovala jsi na Katedře speciální pedagogiky PedF UK v Praze. Jak Tě vlastně napadlo, že se budeš věnovat sociální práci? Je v Tobě nějaká touha pomáhat nebo měnit svět, jaká síla Tě k tomu táhla?

To je otázka, kterou jsme si vždycky kladli na různých sebevzdělávacích kurzech, kdy jsme si mapovali, co nás vlastně k této práci přivedlo. Nevím, jestli se pouštět do podrobností, to je složitější. Já jsem chtěla původně studovat psychologii, ale to nebylo v té době téměř možné se tam dostat, takže jsem zvolila nějaké schůdnější řešení a šla jsem studovat speciální pedagogiku. Myslím, že ten první moment pro volbu speciální pedagogiky byla přítomnost mentálně postiženého bratrance v rodině. Všichni se o něj starali, zajímali, veškerá pozornost se na něj soustředila. Bohužel, pak jsem už nemohla

sledovat dál jeho životní příběh, jak by mohlo vypadat jeho dospívání, dospělost, protože v 15 letech zemřel. Už jsem neviděla jeho dospělost, kterou se vlastně teď zabývám. Možná to byl takový motiv, důvod, nevím. Spíše to ovšem vnímám jako nějakou volbu, životní příležitost, náhodu, která přišla do mého života a já ji uchopila.

Začínala jsi v chráněném bydlení jako vedoucí. Chráněné bydlení jsi v DUZE pomáhala vytvářet, tvarovat. Co bylo vlastně to nejtěžší, aby chráněné bydlení došlo až k dnešní podobě?

To je na celý kurz, který jsme také v DUZE měli :-). Ono bylo důležité, že chráněné bydlení už existovalo. Já jsem do něj naskočila s nějakým svým předsevzetím, představou nebo předpokladem, že na tom není nic složitějšího, že dospělí lidé s mentálním postižením by měli žít stejně jako my všichni ostatní, vlastně by to neměl být žádný problém. Problémem se ukázal stav naší společnosti, která očekávala jistou separaci těchto lidí, maximální kontrolu a dohled, zajištění bezpečí. A hlavně nedůvěru v jejich rozhodovací schopnosti.

Nedílnou součástí potom byla práce organizační, řídicí, personální management. Jak naši filozofii přístupu k těmto lidem dostat do praxe, do každodenního života v chráněných bytech. Vytvořit týmy profesionálů, kteří si budou vědět rady se svou mocí a budou krotit své představy o tom, jak by měli naši klienti správně žít. Začali jsme se zabývat tím, jak naše klienty dobře poznat, to znamená, že jsme mapovali jejich potřeby, co všechno umí, jestli to mohou dělat sami, nebo potřebují podporu, a k tomu jsme pak vytvořili nějaký systém, kterému říkáme systém spolupráce.

Dovedu si představit, že vy i rodiče klientů jste museli mít velkou odvahu do toho jít, že to byli rodiče, kteří byli hodně odvážní a dali důvěru svým dětem...

Ano, chráněné bydlení už existovalo, DUHU založili rodiče. Založily ji rodiny, které nechtěly, aby jejich děti trávily zbytek života v instituci, v ústavech, ve kterých to v té době nebylo vůbec v žádném případě nijak humanizované. Obývali pokoje pro mnoho lidí pohromadě, neměli žádné soukromí, žádné pravomoci. Chodili v teplákových soupravách, které byly všechny stejné (já

zažila na školní praxi hnědé), nikoho moc nezajímalo, co všechno umí nebo neumí sami, to nikdo nezjišťoval. Důležité bylo zajistit jejich základní lidské potřeby, dát jim najíst, obléct je, umožnit jim být v teple, postarat se o jakousi zábavu. Veškeré služby byly plošné, nebyly individualizované. Kdysi byl takový trend, že když se narodilo postižené dítě, tak doktoři automaticky říkali, dejte to dítě do ústavu, budete s ním mít strašné starosti a trápení. A já jsem to vlastně poznala už ve Středisku rané péče, kde jsem pracovně začínala. Tam jsem byla 7 let a jezdila jsem do rodin, ve kterých se narodilo postižené dítě. My jsme měli být oporou těchto rodin právě proto, aby dítě nemuselo do ústavu a rodina to zvládla. Takže já už jsem vlastně začala předtím pracovat v poradenském systému pro rodiny, ve kterých se narodilo postižené dítě.

Jak to bylo v zahraničí ve stejné době? Předpokládám, že už byli napřed. Inspirovali jste se i v zahraničí?

Určitě. Po revoluci přišla velká inspirace ze zahraničí. Např. americká nadace JDC pořádala úžasné kurzy. Většina lidí v mém věku, kteří pracují v sociálních sférách, jimi prošla. Tím se nám úplně otevřely oči, protože jsme najednou zjistili, že to může být úplně jinak. Z různých systémů zaškolování a školení jsme pak hodně vycházeli. Protože v zahraničí bylo normální, že tito lidé nežijí všichni v ústavech.

Vzpomeneš si ještě někdy na okamžik, kdy Ti byla nabídnuta pozice ředitelky DUHY? Co bylo to rozhodující, že sis řekla, jdu do toho?

To je velká kapitola, protože já jsem to dělat nechtěla. Nebyl to můj sen. Já jsem pracovala v chráněném bydlení docela ráda, protože to bylo tvůrčí. Na druhou stranu v té době už jsem tam byla 9 let a vlastně jsem měla takovou touhu trošku to posunout i někam jinam, nejenom v Praze. Po těch devíti letech jsme to měli v DUZE v chráněném bydlení už docela zaběhnuté, a tak jsem založila organizaci Dolmen v Libereckém kraji. Tady měli velký zájem na tom, abych pomohla při zrušení ústavu v Mařenicích, protože chtěli mít v kraji službu podobnou DUZE, a zatím ji neměli. A v té době jsem vlastně chtěla z DUHY odejít, nebo jsem si říkala, že bych to tak dělila půl DUHA, půl Dolmen. Ale do toho odešla ředitelka DUHY a já jsem byla pověřena zastupováním. Tak jsem rok zastupovala. A potom za mnou přišla paní Hroudová (pozn.:

maminka klientky) a prosila mě, abych přijala místo ředitelky. A to bylo pro mě hodně těžké. Slyšet příběh rodiny, která se musela potýkat s nepředstavitelnými nástrahami v životě s postiženým dítětem až do dospělosti. Velmi si vážím a mám velký respekt ke všem rodinám, kde se narodí postižené dítě a žijí s ním až do jeho dospělosti. Je to velká odvaha, dřina. Najednou to pro mě bylo tak silné, vážila jsem si její důvěry, která současně zavazovala. Takže po roce zastupování jsem pokračovala dál. Nepamatuji si tedy na žádný rozhodující okamžik, kdy bych řekla, tak já to беру. Plynule to přešlo, nebyl žádný ceremoniál... :-)

Co musí mít obecně ředitel neziskové organizace, bez čeho by neobstál? A měla jsi to už i Ty od začátku, nebo jsi to nacházela cestou?

Asi ti neřeknu, co všechno musí mít ředitel, jsou na to celé vzdělávací systémy, mnoho systémů, a určitě jsou v různých etapách života důležité. Důležitější je, myslím, vnímat sebe, co ti jde, co ti dělá radost, co tě baví. Na základě těchto sebezkušeností si najít svou cestu, vytvořit si prostor, kde budeš respektována, a mít kolem sebe lidi, kteří chtějí spolupracovat a vnímají svět stejně nebo podobně.

Ale samozřejmě, být ředitelkou neziskovky není nic opojného, protože celou dobu mého působení se prostě řeší nedostatek peněz. Velká nejistota začátkem roku, kolik asi letos dostaneme. A takových pět let bylo opravdu krutých, to si myslím, že Ty jsi zrovna nastoupila do DUHY. Tehdy nám chybělo pět milionů a nevěděli jsme, co s tím. Chtěli jsme propouštět lidi, vše bylo náročné a nepříjemné. Možná teprve posledních pár let jsme tomu nebyli vystaveni. Bez čeho se ředitel neziskovky neobejde... Rozhodně si nesmí myslet, že je nějaký pan ředitel, který rozdělí a panuje... Často musí být připraven udělat jakoukoli práci, musí být hodně kreativní, vymýšlet věci po svém, zapomenout na agentury, které to udělají pro vás. To je všechno drahé a nejsou na to nikdy peníze. Opravdu si myslím, že se neobejde bez kreativity. A to je právě na této funkci krásné.

O Dolmenu už jsi mluvila, rozvíjela jsi tedy dvě organizace. Znamená to, že osud lidí s mentálním znevýhodněním Ti ležel hodně na srdci a měla jsi potřebu svoje zkušenosti s chráněným bydlením rozšířit i do krajů, nejenom

Libereckého. Tvoje vize byla určitě rozkročit se s touto službou do celé České republiky. Myslíš si tedy, že je chráněné bydlení služba vhodná pro všechny klienty, kteří jsou ještě i dnes v ústavech? Je existence ústavů v dnešní době ještě obhajitelná, nebo je nutná jejich transformace? Asi na to není jednoduchá odpověď, ale zkus to, prosím.

To je taky otázka nebo spíše několik otázek a samostatných témat na kulatý stůl a na debatu, protože neexistuje jedna odpověď, jestli ano nebo ne. Samozřejmě chráněné bydlení je jedna z variant, která umožňuje těmto lidem žít přirozeněji než v ústavu, ale taky nemusí být pro všechny. Má to svoje limity a vlastně i to chráněné bydlení je svým způsobem instituce. Existují tam pravidla, která musí klienti dodržovat, existují tam nějaké přístupy, náplně a tak dále. Samozřejmě ten největší ideál je, pokud ti lidé mohou žít sami ve svém bytě, a dochází k nim nějaká asistence nebo někdo, kdo jim pomáhá s běžným životem. A to už je pak Podpora samostatného bydlení, to je terénní služba. Chráněné bydlení je svým způsobem pořád chráněné území pro klienty. Co se týká ústavů, ano, vlastně celých těch 25 let jsem se snažila, aby co největší množství lidí, pokud já to mohu ovlivnit, dostalo tu šanci žít normální život. A myslím si, že v leckterých krajích se to podařilo (Liberecký, Karlovarský, Moravskoslezský, Pardubický). Jezdila jsem například do jednoho zařízení v Moravskoslezském kraji, ještě s Jarkou Sýkorovou, do zámku Nová Horka, za pět let se ho podařilo transformovat tak, že skutečně všichni odešli do chráněného bydlení nebo někam jinam, takže určitě to lze. Myslím si, že ústavy jsou zbytečné v tom kontextu, že pro lidi není přirozené žít ve velké instituci. Vždycky se dá žít v domácnostech, přizpůsobit život tak, aby měli všichni dostatek soukromí, aby mohli volně dýchat.

Když prolítneš v duchu svůj čas v DUZE, dokážeš najít ten nejhezčí moment, okamžik, období, ke kterému by ses ráda vrátila?

No, to právě nevím, protože to je takové množství let... Určitě tam byly hezké okamžiky. Vzpomínám si na první osamostatnění klientů, když začali žít sami, přestali mít noční služby, viděli jsme, že jsou šťastní, že dělají obrovské pokroky, když se začínali učit vařit, když začali chodit do práce. Teď už za těch 25 let zase do té práce nechodí, už jsou doma, takže to určitě byl hezký moment, který si myslím trvá doteď. Hezké okamžiky mám také spojené s prací

s kolegy, s momenty, kdy jsme našli společné porozumění, když někdo přinesl nápad a ostatní řekli, jo, to je ono, že nás to nenapadlo dřív. Začínali jsme spolu s Honzou Šlosárkem, který mi byl velkou oporou a člověkem, se kterým jsem sdílela dobré i zlé. A byla s ním legrace, dokázal odlehčit těžké téma, a to nás posilovalo. To byly vždy hezké momenty, když jsme přišli na řešení těžkých situací, které vypadaly neřešitelné... Můžeme se posunout trochu dál – aby klienti byli spokojeni a samostatní. Hodně jsme se vždy vztahovali k našemu poslání, to bylo strašně důležité, mít to pořád v hlavě. Že nechceme vlastně nic jiného než to, aby klienti mohli žít jako my.

Asi to nebylo vždycky „sluníčkové“. DUHA měla na cestě hodně překážek. Co bylo tou největší výzvou? Boření mýtů o životě lidí s mentálním znevýhodněním, nebo něco jiného? Klidně najdi okamžik...

Mám dva okamžiky. Jeden, což byly finance, to byla vždycky trnitá cesta. A musím říct, že to mě nikdy nebavilo, protože jsem si připadala nepatřičně. Často jsme měli opravdu týmy lidí, které pracovaly s obrovským nasazením, a já jsem pro ně prostě nemohla mít adekvátní odměnu nebo ohodnocení. Vlastně největší motivací pro ně byla ta vize. To byly vždy hezké momenty. Na druhou stranu dělají práci, která je velmi náročná, a adekvátní odměnu si zaslouží. To byl vždycky velký balvan, který jsem nesla celá léta.

Druhým těžkým a citlivým tématem je práce s rodinami klientů. Stává se nám u některých rodin, že paradoxně usilovaly o vybudování DUHY jako příležitosti lepšího života jejich dětí, ale v momentě, kdy ty děti začaly žít samostatný život, tak jejich svobodu neunesly. Měly vlastní představu o jejich životech a nedokázaly nechat děti, aby si tu představu vybudovaly samy. Takové situace řešíme opakovaně.

Velkou výzvou, myslím, pro nás byla transformace Centra denních služeb v Bolevecké ulici a transformace tzv. DOMOVA. Toto centrum, kde se sdružovalo svého času až 100 lidí s mentálním znevýhodněním, vykazovalo velké znaky institucionálních prvků. Služby se musely poskytovat hodně plošně, nebyla možnost je individualizovat. Byli jsme často nuceni řešit řadu problémových situací, které takto koncipovaný systém přináší. Rovněž bydlení v DOMOVĚ bylo skupinové, i když každý klient měl již svůj pokoj, ale

trávili život společně a ráno jenom sešli po schodech do dílen. Podařilo se nám v roce 2006 sehnat 4 byty a klienti DOMOVA se odstěhovali do chráněných bytů. Také obrovskou Boleveckou nahradila dvě Centra denních služeb, kde jim jsou služby poskytovány více na míru. Transformace proběhla v roce 2011 a bylo to opravdu náročné po všech stránkách :-).

Je to pořád o nutné odvaze? Nebo dneska už je to jinak? Je generace rodičů, kteří jsou, řekněme, odvážnější?

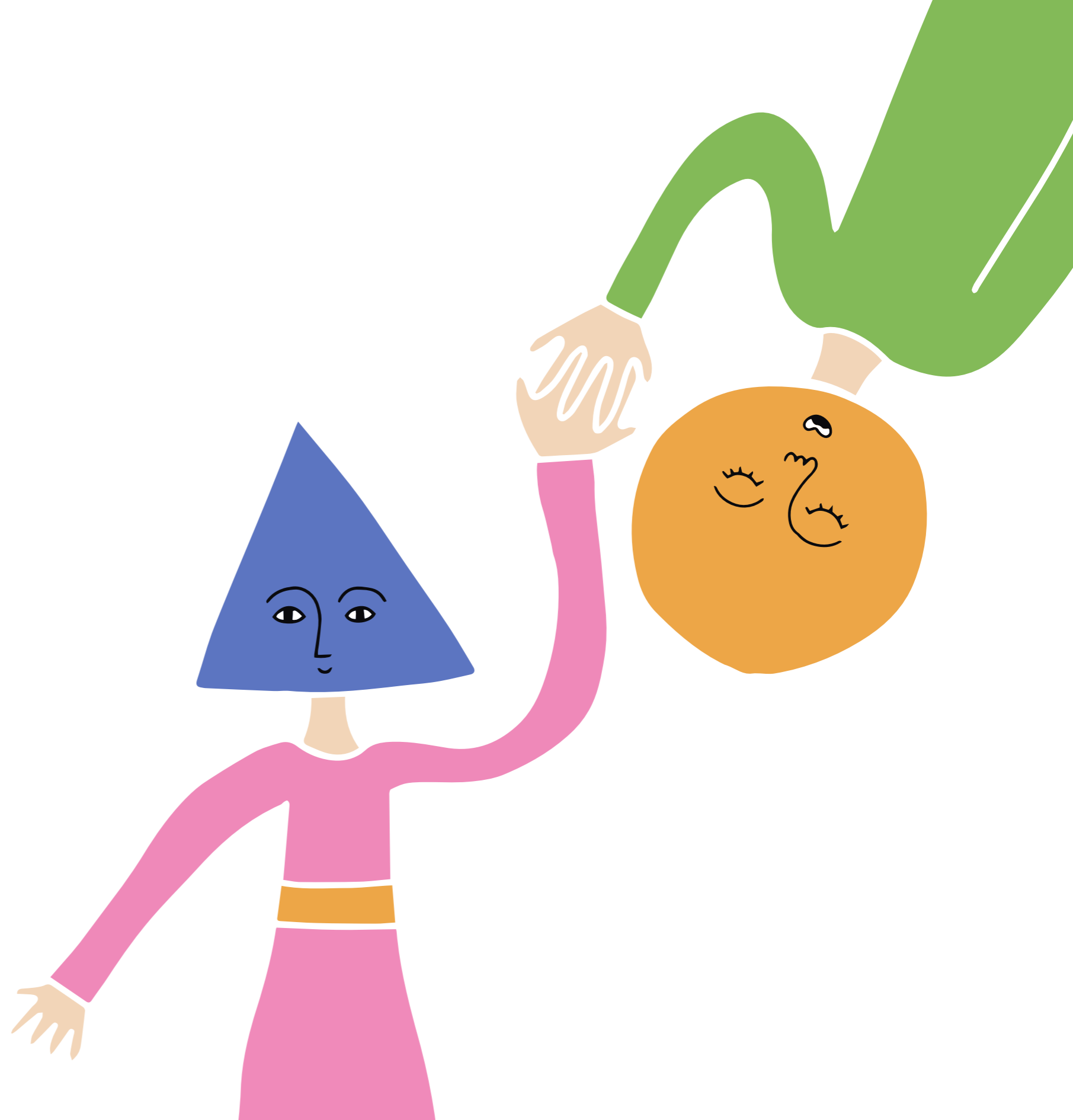
Dneska je to jinak u mladších klientů. U těch starších, pokud mají rodiče, tak to je pořád jakoby těžké, pořád tam narážíme, ale ne u všech a nedá se to paušalizovat.

Měla jsi chuť s tím někdy seknout, vzdát to, když třeba docházely finance nebo jste nevěděli, jaké bude financování na další rok, a on ten rok už byl vlastně v běhu a služby se musely poskytovat?

Milionkrát :-). Často jsem to chtěla vzdát, ale vlastně jsem si říkala, že to nejde. Nemám v životě nic nastavené tak, že to jen tak vzdávám. A vlastně jsem ráda, že jsem tu pětadvacetiletou zkušenost udělala, z toho mám dobrý pocit, protože člověk, který věci vzdává, nemůže pak zažít to, co zažívám teď já. Kdybych za těch 25 let vystřídala deset zaměstnání, tak bych sice asi poznala spoustu jiných zajímavých oblastí, ale nezažila bych ty vzestupy i pády, nezažila bych ten vývoj, ten celý život. Myslím, že dobře je to i pro DUHU, pokud se nezačíná pořád znova, ale může se kontinuálně vyvíjet.

Kdybys měla říct to nejzásadnější, co se změnilo od chvíle, kdy jsi DUHU poznala, co by to bylo?

DUHU jsem poznala jako jednu z prvních moderních služeb po revoluci. Myslím, že se těšila velké reklamě a skutečně se o ní mezi lidmi hovořilo jako o něčem výjimečném. Na druhou stranu si nikdo nevěděl rady s tím, jak se vlastně v tom každodenním životě ke klientům chovat. Zda je podporovat ve vlastním rozhodování a také potom nést důsledky třeba špatného rozhodnutí, či přebírat rozhodnutí za ně a vlastně se o ně postarat, protože to takhle má být. Člověk s mentálním postižením toho přece moc sám nezvládne (bylo

častým argumentem). Asistenti byli lidé, kteří chtěli pomáhat, neměli žádná speciální školení ani školy, šli pracovat ke klientům s nejlepším vědomím a svědomím. Začali jsme budovat a pojmenovávat nutné kompetence asistenta, vytvářeli profil sociálního pracovníka. Hovořím o době, kdy nebyl zákon o sociálních službách, hovořím o celých devadesátých letech. Zákon o sociálních službách teprve přinesl požadavky na jednotlivé profese a na jejich odbornost, vzdělání. To byl až rok 2007. Tak jsme krůček po krůčku, při horlivých debatách a vyřikávání si svých postojů, vytvořili obraz asistenta, který podporoval klienty našich služeb v každodenním životě. Vytvořili jsme Systém spolupráce, který je založen na respektování klienta a jeho životních postojů. Pracovali jsme s hodnotovým systémem asistentů, kteří následně podporovali klienty a učili se s nimi vyjednávat spolupráci.

Dnes je již situace jiná. Předpokládáme u nového pracovníka již znalost oboru, vzdělání, absolvované kurzy, a hlavně přístup ke klientům, který je založen na podpoře k samostatnému životu. Poslední dobou se ovšem setkáváme s novou vlnou zájemců o práci, a sice lidí, kteří nikdy v oboru nepracovali, chtějí to zkusit. Proto máme svůj interní způsob zaškolování, čerpáme z naší tradice a předáváme své know-how.

Řekla jsi, že je to náročná práce, a já si myslím, že Tvoje funkce je obzvlášť náročná a že na ni nemůže být člověk celých těch 25 let sám. S kým jsi nejvíc sdílela to, čím jsi v DUZE žila? Byl Ti někdo oporou? Využívala jsi kouče? Měla jsi supervize?

Je to náročné a určitě existuje, pokud se týká sociální práce, podpora supervizní nebo koučink. A já jsem samozřejmě za těch 25 let měla různé podporovatele. V různých letech to byli různí učitelé, konzultanti, lidé z oboru, kteří pro mě byli inspirativní, a debaty s nimi mně pomáhaly překonat různé těžká období. Inspirací mně nebyli jenom lidé z oboru, ale i v rodině nebo mezi přáteli. Vždy pro mě bylo důležité slyšet i někoho nezaujatého, někoho mimo obor, který vnesl kus své životní zkušenosti. Moc vzpomínám na mého tátu, který byl také celý život ve vedoucí funkci. V mládí je člověk více netolerantní, má vysoké nároky. Často jsem byla rozčilená v nějakém konfliktu a on mě uklidňoval, říkal, vyslechni si jejich argumenty, podívej se na to z jejich pohledu, snaž se pochopit jejich stanovisko. A začal vyprávět své příběhy. Příběhy

jiných jsou vždy motivující, vždy jsem si tam něco našla, co mě posunulo dál. Na druhou stranu mě učil jasnému vymezení při situacích, které nejsou k diskuzi a prostě tak jsou a budou. To mně hodně pomohlo. Když je něco jasně dáno, tak už není další debata.

Kde a čím jsi dobíjela v náročných chvílích baterky?

Vlastně, když nad tím přemýšlím, je to takové klišé. Neumím dneska zodpovědně odpovědět, že to byl například sport, zahrada, děti, přítel... Vždy byl někdo nebo něco. Podle situace. Podle současné životní filozofie a trendů. Všechno jsem určitě absolvovala. Ovšem tato práce vyžaduje určité stálé napojení, obzvlášť v situacích, které jsou nějak progresivní, tak v tom prostě jedeš, ať se ti to líbí nebo ne. Musím na to pořád myslet a být propojená s tím, co řeším. Víím, že řada koučů a jiných odborníků by mi řekla, že to je blbost, ale opravdu si myslím, že to někdy, v určitém věku, nejde. Posledních 10 let jsem se musela hodně naučit podstoupit a vypnout, a to mně pomohla moje vnučka Andělka. Ta je pro mě mojí největší baterkou :-).

Je někdo, kdo tě ve Tvém profesním životě inspiroval? Možná to ani nemusí být někdo z neziskového sektoru. Často nás motivují úspěchy lidí z jiných oborů, ale my je dokážeme přenést do svojí práce. Máš někoho takového?

Za těch 30 let mě inspirovalo mnoho lidí, autorů, kolegů, osobností v oboru i mimo něj. Myslím, že zásadní inspirace, která byla významná pro práci v DUZE, byl systemický přístup. Poznatky z psychoterapeutického výcviku, který jsem absolvovala, jsem přenesla do přístupu práce s lidmi s mentálním znevýhodněním. Hovořím o tomto přístupu v této publikaci. To byla zásadní inspirace, s kterou v DUZE, a vlastně jsem ji přenesla i do Dolmenu, pracujeme stále. Velkým vzorem mi byl Ivan Úlehla, od kterého jsem se učila systemice, dále Jarka Sýkorová, se kterou jsme v DUZE začínaly, a naše spolupráce trvá dodnes, protože máme profesní i přátelský vztah a je radost podílet se s ní na transformačních projektech :-).

Poslední léta je pro mě inspirací Jiří Ježek, líbí se mi, jak o životě přemýšlí, a vždycky něco vymyslíme :-).

Teď jsem si vzpomněla, spíše tak pro usmání, jak jsi říkala někdo z jiného oboru... Ve své době mě inspiroval Steve Jobs. Když jsem přečetla jeho knihu, tak jsem pak chodila do práce a snažila jsem se aplikovat poznatky z ní. A tenkrát Irena (pozn.: kolegyně) říkala: „Jéžišmarja, to jste neměla vůbec číst, tu knížku.“ Protože mně se tam líbil takový úžasný moment, když slavili úspěchy, čekali se skleničkou a chtěli slavit a připít si, přišel on, připil si a řekl: „Tak jsme si připili, a do práce.“ Takže já jsem jim pak vždycky říkala: „Tak už jste se najedli, tak do práce.“ :-)

Co nemůže chybět v životě dospělých lidí s mentálním znevýhodněním?

Domov, láska, vztahy, svoboda, práce... jako u nás všech... :-)

Co máš na klientech DUHY ráda?

To je pěkná otázka. Zrovna jsem o tom přemýšlela teď, když jsme byli na té Plechárně (pozn.: akce klientů a zaměstnanců na závěr roku, před odjezdem na dovolené). Jak dokážou být bezprostřední, nemusí tak často nasazovat masky, aby byli společensky přijatelní. Je mi to příjemné se s nimi potkat a sdílet jejich starosti i radosti.

A co Tě naopak štve?

Tak jako na ostatních lidech, úplně to stejné. Když jsou pomlouvační, když manipulují, když se prostě hádají, tak takové lidské vlastnosti jako u kohokoliv jiného.

Vracíme se zase k tomu, že jsme vlastně stejní. To je to, co chceme, aby společnost vnímána a pochopila.

Je to tak. Když si to lidi uvědomí, tak na tom není vlastně nic složitého.

Zdá se mi, že lidé mají často pocit, že v neziskovém sektoru musí pracovat altruisti, ale i tato oblast si žádá opravdové odborníky, kteří by měli být náležitě oceněni. Jak ovlivňovalo DUHU, že mzdy jsou v tomto sektoru na nízké úrovni? Nebo se to už zlepšilo v průběhu těch 30 let?

Hodně se to zlepšilo za posledních pět let. Myslím, že ses mě už ptala na období, které se mi v DUZE líbilo, a mně došlo, že já mám nejhezčí období teď. Protože je tam skvělý tým lidí, vlastně jsme měli během těch pěti let možnost dávat zaměstnancům slušné peníze, bylo to teď docela hezké období. Co se týče altruistů, to určitě ne. Samozřejmě se čas od času najde někdo, kdo chce spasit svět. Ovšem ten brzy končí jako úplně bezradný, vyčerpaný a zahořklý. Vždycky říkám, že je to profese jako každá jiná. I tady se musíme učit pracovat sami se sebou, vnímat, jak oddělit svůj osobní život od profesního. Je to sice v tomto oboru těžké, ale musíme se o to pokoušet.

Založila jsi sociální firmu Duhová prádelna, která aktuálně poskytuje práci 18 lidem s mentálním nebo zdravotním znevýhodněním. To byl taky pěkně husarský kousek, toto si naložit k práci ve Společnosti DUHA. Je něco, co jsi ještě chtěla v DUZE vytvořit, a nestihla jsi to?

No, asi to ještě stihnu, v prádelně totiž budu zůstat :-). Jde o malou prádelnu s kavárnou někde v centru. Aby byla přístupná široké veřejnosti. Naše dvě prádelny jsou, myslím, úžasné v tom, že jsou schopné vyprat pro široké duhové spektrum zákazníků. Jsou to prádelny specializované hlavně na firmy. Sice jsou umístěné ve velké zástavbě na Černém Mostě, ale jejich doménou není veřejnost. To bych chtěla změnit. Jsem přesvědčená o tom, že výborná vedoucí paní Herdová vybudovala úžasný tým lidí, kteří umí pracovat, a já jsem na ně pyšná. Veřejnost by se měla dozvědět o tom, co naši pracovníci v prádelně dokážou. Mým záměrem by bylo prostřednictvím této malé prádelny současně informovat i o našich zaměstnancích v domácích provozovnách.

Takže máš pořád další nápady.

Tenhle nápad už tu byl, vždyť jsme na něm pracovaly spolu. Nebýt tebe, tak prádelna dnes není. Ty jsi byla velkou hnací silou, nenechala jsi mě zakrknět v nečinnosti :-). Dlouho se na projektu pracovalo, podílelo se na něm mnoho lidí. Když se konečně podařilo projekt prosadit, tak najednou nebyl nikdo, kdo by jej chtěl dělat. Ty jsi to uchopila a začala tvořit. Také nám moc pomohla Monika Slováčková a Dana Pokorná. Bez Moniky bychom jen těžce zvládaly rekonstruovat prostory a proniknout do tajemství byznysu. Bez Dany bychom prádelnu taky nerozjely. Byly jsme hrdinky... Ovšem, dobře si pamatují, že celý

rok nebylo nic jiného než prádelna :-). No a náš úspěch, 1. místo v Akademii sociálního podnikání, považuji za velikou odměnu našeho nasazení.

Co Ti tahle práce dala a co vzala? Pevně doufám, že Ti toho víc dala.

Dala mi život... Zkušenosti pracovní, lidské, tvůrčí, osobní... V určitém životním období, pokud děláš něco s nasazením, jdeš za nějakou vizí, tak zase nemůžeš holt dělat jiné věci. Ale při stoupání na Džabal Tubkal necítíš bolest, vyčerpání a to, že houstne vzduch. A nahoře se nadechneš a dole vydechneš. Tak to je.

DUZE je teď 30 let. Zdá se mi, že je to obtížnými situacemi zocelená, sebevědomá a respektovaná organizace. Kdyby dnes někdo chtěl založit chráněné bydlení, tak se půjde učit pravděpodobně do Společnosti DUHA. Co všechno se ale ještě musí DUHA v dalších letech naučit, případně od koho by se měla učit?

Máme za sebou 30 let a to nesmažeš. Prošli jsme řadou období, tvořili pravidla, kompetence, bořili mýty o lidech s mentálním znevýhodněním. Dopustili jsme se chyb a také zažili úspěchy. Učit se má člověk pořád co, inspirovat v jiných službách také. Myslím, že v učení máme co nabídnout, protože nám vlastně v DUZE zestárla celá jedna generace. To mnoho organizací nemá. Prostě jsme byli první. Máme zkušenosti z domácností klientů, v jejich zaměstnávání, v zájmových činnostech, vztazích partnerských – dokonce sňatek, s jejich stárnutím, nemocí, umíráním... s celým životem.

Vím, že to bude hodně těžké vybrat, ale řekni mi, prosím, tři nejdůležitější momenty Tvoji kariéry.

Když jsem přišla do DUHY, když jsem střídala vedoucí přede mnou a potom když jsem se stala ředitelkou. A teď, když odcházím.

No, a možná na začátku byl ještě jeden významný moment, to znám z Tvého vyprávění... Když jsi viděla plakát?

*Jo, jo. To je zajímavý příběh. Říká se, že nic se neděje úplně zbytečně, ani nahodile, vše, co se děje, děje se nutně... Takže tohle si já pamatuji úplně přesně, ten moment. Po revoluci začala být DUHA velice známá. Já jsem pracovala ve Středisku rané péče, nicméně jsem DUHU hodně sledovala. Protože, pamětníci si budou pamatovat, tenkrát byl nádherný plakát a billboardy po celé Praze a vlastně možná po celé České republice, to nevím. Na nich byla vyfoce-
ná jedna klientka z DUHY, která v DUZE začínala. A na té fotce to sice nebylo, ale na těch plakátech byla duha a ona měla tak krásný výraz v obličeji. A já jsem si říkala, jak je to vlastně zvláštní, že do té doby jsme vůbec nikde takové lidi neviděli, a najednou ona byla na billboardech po celé republice. A to byl, myslím, stěžejní moment i pro společnost, informace, že ti lidé tady jsou, byli tady vždycky a vždycky tady budou, akorát jsme o nich nevěděli. A teď tady budou žít s námi, vedle nás.*

Evo, kterou barvu duhy máš nejraději a proč?

Modrou, to je rychlý. A proč? Nevím, tu mám ráda od malička...

Co bys doporučila nové ředitelce Miše?

Já bych jí doporučila, aby vydržela. Myslím si, že ona na to má, vydržet, že věci nevzdává, že jí na tom záleží, a přála bych si, aby jí vydrželo zaujetí pro DUHU. Aby jí určitě posunula někam, kam bude chtít, svojí jedinečnou osobností. Přeji jí, ať stvoří další 30letou DUHU :-).

Otázka trošku na tělo – bude se ti stýskat?

Určitě se mi bude stýskat. Protože to nejde jen tak vyškrtnout. Vlastně se říká, že ten návyk přejde až po té době, jak dlouho vznikl. Tak možná za pětadvacet let už si na ni nevzpomenou :-).

V Eldorádu 2 máme Příběh DUHY, který vytvořili zaměstnanci, a ty jsi ho tak krásně začala slovy: „DUHA je život...“ Chtěla bys to ještě rozvinout? Nebo to můžeme uzavřít – DUHA byla i můj život?

DUHA byla i můj život.

Až zavřeš dveře a půjdeš poslední den z kanceláří DUHY, co se Ti bude honit hlavou?

Jestli jsem to tam všechno uklidila :-). Asi nic poetického, myslím si, že to trvá rok, to (moje) odcházení, a není tam žádný významný moment...

Na úplný závěr, co bys přála DUZE do dalších let? Něco, co by se dalo tesat :-).

Aby tady stále byla, jak řekla Zuzka... (během našeho rozhovoru pro Eldorádo), prostě aby stále byla, aby nikdy neskončila.

Evo, děkuji za rozhovor. Za sebe i všechny zaměstnance a klienty Ti přeji, ať vidíš duhu na obloze co nejčastěji a při pohledu na ni si vzpomeneš na roky s DUHOU jako na roky radostné a smysluplné. Pomohla jsi zbořit hodně mýtů o životě lidí s mentálním znevýhodněním. Díky za to.

Já děkuji, Margito, Tobě. Je to pro mě velmi důležité, tato rekapitulace. Je důležité umět v životě určitou životní etapu uzavřít a opustit ji. Myslím, že díky tobě a Jiřímu se mi to povedlo. Odcházím s dobrým pocitem, radostí a očekáváním...

— Ptala se Margita Losová

Rozhovor proběhnul dne 29. 6. 2022 v krásné zahradě vnitrobloku domu na Vinohradech. Spolupracovaly jsme spolu devět let, ale rozhovor „na kameru“ jsme spolu vedly poprvé. Přála jsem si, aby odcházející ředitelka Eva pohlédla na svůj život s DUHOU, bylo to pro ni i pro DUHU důležitých 25 let. Celý rozhovor je veden v přátelském duchu, užily jsme si jej. Pro potřeby této publikace je doplněn a upraven. Video sestřih rozhovoru najdete na webových stránkách Společnosti DUHA.

EVA BROŽOVÁ

Vystudovala Katedru speciální pedagogiky PedF UK v Praze, získala titul PaedDr. Tři roky se věnovala také studiu fotografie na Fotografické škole v Praze. Po celý život se vzdělávala – Institut pro systemickou zkušenost; Komunikace, vyjednávání, základní mediační výcviky; Výcvik v narativním přístupu „Cestou příběhu“; absolvovala pětiletý psychoterapeutický výcvik „Umění pomáhat“; kurz Emoční inteligence jako nástroj kvalitní komunikace aj. Zúčastnila se studijního pobytu v Londýně, zaměřeného na poskytování služeb chráněného bydlení, osobní asistence, rezidenční služby pro osoby s kombinovaným postižením; absolvovala stáž ve skotském Glasgow v organizaci Quarriers.

Svoji profesní kariéru zahájila ve Středisku rané péče jako poradce. V této době nahrává instruktážní a dokumentární filmy o práci s nevidomými dětmi a s dětmi s kombinovaným postižením. Je autorkou námětu, scénáře a režie pro 30minutový dokumentární film o rané péči pro Ministerstvo zdravotnictví. Uplatňuje zde i zkušenosti ze studia na Fotografické škole.

Od roku 1998 je již součástí Společnosti DUHA a aktivně se podílí na rozvoji služby chráněné bydlení v roli vedoucí služby, od roku 2008 v pozici ředitelky již ovlivňuje směřování všech služeb Společnosti DUHA a podílí se na vytváření vizí, které pak pod jejím vedením realizuje tým Společnosti DUHA. Jejím mnohaletým úsilím bylo překonáno mnoho mýtů a nepochopení o možnostech samostatného života dospělých lidí s mentálním znevýhodněním.

Byla členkou mnoha expertních a transformačních týmů, ve kterých vytvářela metodiky pro podporu přechodu klientů z ústavní péče do chráněného bydlení. Je autorkou metodiky „Plán přechodu“ ve Společnosti DOLMEN, z.ú. – chráněné bydlení pro dospělé osoby s mentálním postižením přecházející z ústavní péče do služeb chráněného bydlení, zaměření organizace na přechod z ústavů do jiných služeb, transformace služeb. Společnost DOLMEN, o. p. s., založila v roce 2007.

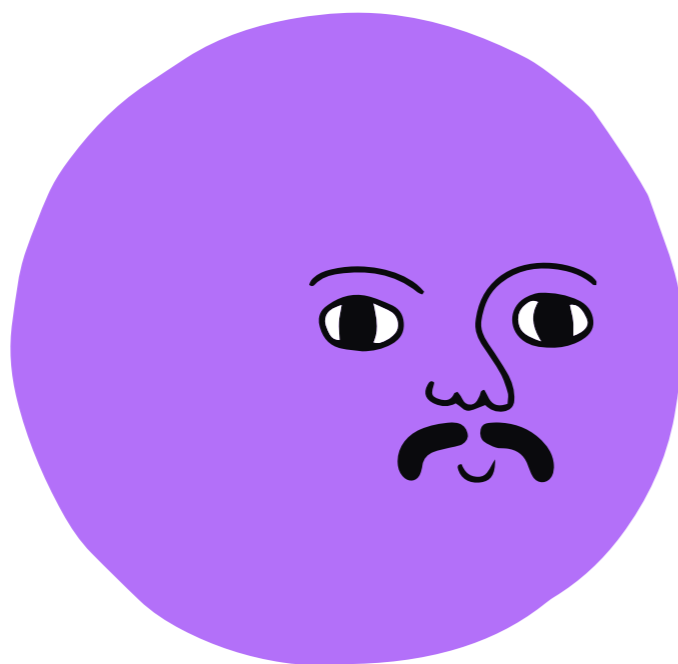

Mnoho let zajišťuje týmové i individuální supervize pracovníků v sociálních službách po celé České republice. Je auditorkou v projektu Hodnocení kvality v ústavech sociální péče a v projektu ověřování metodiky Hodnocení kvality poskytovaných služeb v chráněném bydlení.

V roce 2004 natáčí spolu s Janem Šlosárkem 3 příběhy klientů chráněného bydlení Společnosti DUHA. Film ODYSSEA získává v roce 2004 cenu v soutěži videofilmů Zlatý Albert.

V roce 2006 iniciuje vznik Vzdělávacího střediska Společnosti DUHA, ve kterém s kolegy rozšiřuje know-how o principech služby chráněného bydlení a dalších služeb, vede kurzy individuálního plánování rizikové situace, management služeb aj. Zasaduje se o to, aby lidé s mentálním znevýhodněním byli vnímáni s respektem.

V roce 2012 zakládá spolu s Monikou Slováčkovou sociální firmu Duhová prádelna, která dává práci 18 lidem se znevýhodněním, rozšiřuje tak povědomí o pracovním uplatnění lidí se zdravotním nebo mentálním znevýhodněním. Je autorkou publikace Eldorado – 25 let putování za vysněnými cíli. Ve Společnosti DUHA, z.ú., je aktivní plných 25 let.

ELDORÁDO

30 let putování ke svobodnému životu

Vydala Společnost DUHA, z.ú., jako neprodejnou publikaci © 2022

www.spolecnostduha.cz

facebook: SpolecnostDUHA

instagram: spolecnostduha

Text: PaedDr. Eva Brožová a Mgr. Margita Losová

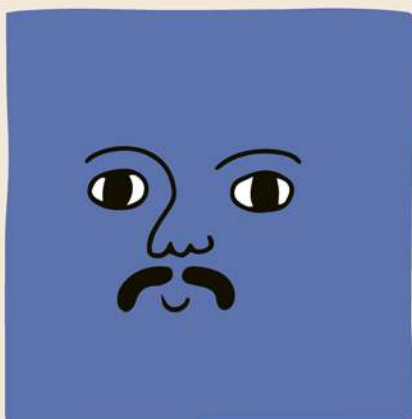
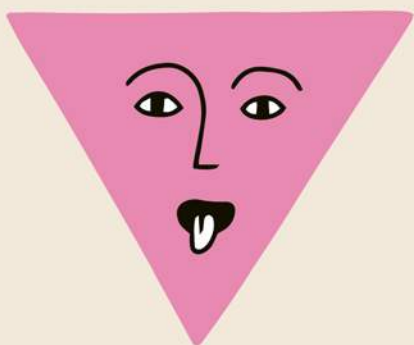
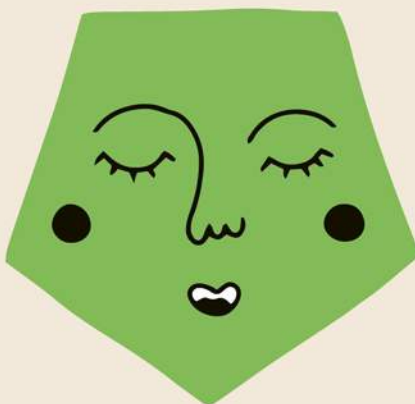
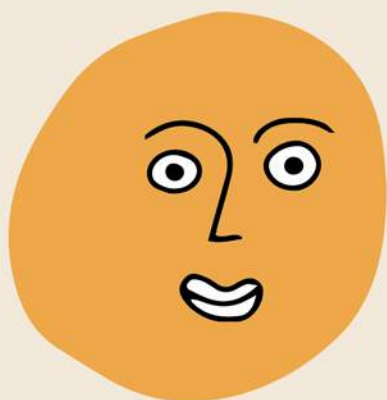
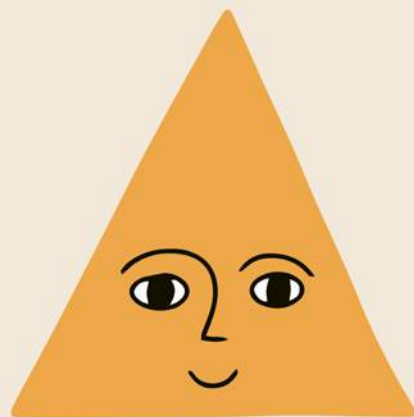
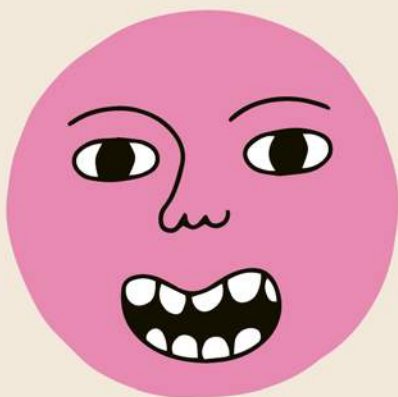
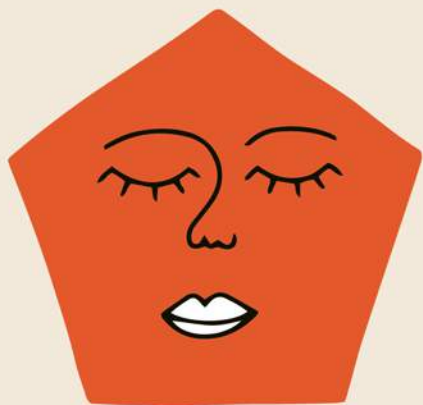
Fotografie: Anna Dvořáková, Radomír Mervart, Pavla Žáková
a archiv Společnosti DUHA

Korektury: Lukáš Vlasák

Produkce: Mgr. Margita Losová

Ilustrace: Monika Baudišová

Grafické zpracování: pinkpill design / pinkpilldesign.com

Společnost DUHA
Sociální služby pro dospělé osoby
s mentálním znevýhodněním

Fügnerovo náměstí 5
120 00 Praha 2
www.spolecnostduha.cz